

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

Meziválečná historie spolku baráčníků

v Týně nad Vltavou

Vedoucí práce: Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Šárka Maršíková

Studijní program: Pedagogika volného času

Forma studia: Kombinovaná

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 17. 3. 2023

Jméno a příjmení: Šárka Maršíková

Poděkování

Ráda bych vyjádřila poděkování panu prof. PaedDr. ThLic. Martinu Weisovi, Th.D. za jeho cenné rady, doporučení, trpělivost a ochotu, s jakou se mě ujal při vedení mé bakalářské práce. Současně bych také chtěla poděkovat paní Svobodové za vstřícnost, ochotu a pomoc při získávání potřebných informací a podkladů. Dále děkuji své rodině a přátelům za bezmeznou podporu, bez které by tato práce nikdy nebyla napsána. Moje poslední díky patří mému synovi Davidovi.

Obsah

Úvod	5
1 Baráčníci jako součást národní kultury	7
1.1 Vznik baráčnické obce.....	7
1.2 Počátky samostatné obce baráčnické.....	9
1.3 Období meziválečné	11
1.4 Baráčníci v dnešní době.....	12
1.5 Symboly baráčnického spolku.....	13
1.6 Kroj jako součást baráčnické kultury	17
1.7 Uspořádání baráčnické obce	20
2 Samostatná obec baráčníků v Týně nad Vltavou	22
2.1 Založení obce Vitoraz v Týně nad Vltavou.....	22
2.2 Poslání baráčnické obce v Týně nad Vltavou.....	23
2.3 Regule Sdružené obce baráčníků v Týně nad Vltavou.....	24
2.4 Sídlo, funkce a činnost.....	26
3 Meziválečná historie (1918–1939) baráčníků v Týně nad Vltavou	31
3.1 Meziválečný Týn nad Vltavou	31
3.2 Činnost spolku od roku 1927.....	31
3.3 Švandymistr a kronikář Jeník Švehla	34
3.4 Ohrožení hodnot v letech 1938 až 1939	37
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	42
Seznam příloh.....	45
Přílohy.....	46
Abstrakt.....	53
Abstract.....	54

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila meziválečnou historii spolku baráčníků v Týně nad Vltavou. Toto téma jsem si nevybrala zcela náhodně, neboť mě vždy zajímala historie, a to zejména osudy obyčejných lidí 20. století. Století, které přineslo tolik zkázy a utrpení, však stále ještě zůstává pro mnohé z pamětníků živé. Velké a emotivní události zanechaly své stopy nejen na mapě tehdejšího Československa, ale také silně poznamenaly jeho obyvatele. A byl to zejména venkovský a prostý člověk, který nesl velmi těžce, že se z povědomí lidí vytrácí národní uvědomění, kulturní tradice a symboly. Díky svému zájmu poznat historické okolnosti vzniku spolku baráčníků během jejich největšího rozkvětu v tehdejším demokratickém Československu jsem se rozhodla zpracovat (na základě mnohdy i nepublikovaných materiálů) jejich meziválečnou historii.

Dále se chci konkrétněji zaměřit na spolek baráčníků v Týně nad Vltavou, a to nejen proto, že se jedná o město, ve kterém žiji již více než dvacet let a kde se nyní konečně cítím být také rodačkou. Věřím, že tato práce bude přínosná nejen pro úspěšné završení mého studia, ale byla bych ráda, pokud v ní naleznou zajímavé poznatky i pamětníci a další obyvatelé města Týna nad Vltavou.

V práci budu čerpat převážně z kronik, regulí, pamětních materiálů a dále se bude jednat o knihy, které se dotýkají historických událostí spojených s baráčníky v Týně nad Vltavou a bezprostředním okolí. Metoda, kterou použiji, patří k nejběžnějším metodám z těch, jež se používají pro zpracování práce s historickým tématem - bude to metoda přímá. Pro další zpracování použiji též komparativní postup a budu se snažit pojmenovat jednotlivé materiály a prameny v jejich souvislostech a vztazích. Nesmím opomenout orální historii, neboť ta bude použita v mnoha případech jako důležitá součást mé práce. Tištěné prameny a literatura, ze kterých budu čerpat poznatky, budou uvedeny v seznamu použitých zdrojů, stejně jako všechny ostatní podklady.

Cílem této bakalářské práce bude nejprve popsat a zmapovat alespoň část historie a působení spolku československého baráčnictva, mnohdy i z málo známých materiálů a z vyprávění členů spolku, a to především v období mezi dvěma světovými válkami. Nejen události, které se zaznamenaly, ale i prosté příběhy lidí, kterým v tehdejší době záleželo na tradicích a jejich uchování pro další generace. A v následujících částech

mým záměrem bude shrnutí historie spolku baráčníků v Týně nad Vltavou. Tato práce bude rozvržena do tří hlavních kapitol a následných podkapitol včetně úvodu a závěrečného zhodnocení, zda se mi podařilo alespoň částečně nastítnit historii spolku baráčníků v její pravdivé a ucelené podobě.

V první kapitole se zaměřím na baráčnické hnutí, které se stalo nedílnou součástí kulturního života v Československu. Zajímají mě i důvody, proč se právě tento spolek neustále vyvíjel a nezaničl jako mnoho jiných vlasteneckých sdružení. Proč je téma baráčníků i v dnešní moderní době pro mnohé stále zajímavé a co nutí lidi přijímat jejich myšlenky a lpět na již opomíjených tradicích. Ve druhé kapitole bych ráda popsala samostatnou Sdruženou obec baráčníků ve městě Týně nad Vltavou, a to zejména jejich počátky, poslání a hlavně jejich vlasteneckou činnost. Mám k dispozici v tištěné podobě baráčnickou minikroniku, která mapuje období od roku 1927 až po rok 2010. Také zde budu zmiňovat některé důležité osobnosti a členy, kteří se nejvíce zasloužili o pozvednutí a oživení baráčnického hnutí na Vltavotýnsku. Pomocí třetí kapitoly podrobněji zdokumentuji meziválečnou historii týnských baráčníků a život obyvatel v době, která přinesla rozmach tohoto spolku, ale také pohnuté události těsně před obsazením tehdejšího Československa nacistickým Německem.

1 Baráčníci jako součást národní kultury

1.1 Vznik baráčnické obce

Tradice a lidové zvyky nezpochybnitelně patří do kulturního a národního dědictví naší vlasti. Jejich množství a odlišnosti, v závislosti na jednotlivých regionech, se promítají nejen do obyčejů, ale také do jednotlivých lidových spolků. A mezi nimi vynikají právě baráčníci jako jedno z původních vlasteneckých a dobročinných hnutí.

V době národního obrození se v českých zemích objevují první vlastenecké, společenské a tělovýchovné spolky. Celonárodní hnutí k utváření moderního a novodobého národa zažívalo nevídaný rozmach. Jeden spolek však převyšoval ostatní nejenom svým zaměřením, ale také díky svým zakladatelům, neboť jejich nadšení, se kterým se rozhodli udržovat pro budoucí generace staročeské zvyky a myšlenky, nemělo v té době obdoby. Pro obyčejné lidi se tato idea stala natolik pochopitelná a opodstatněná, že ji nejen přijímali za svou, ale dále ji udržovali a rozvíjeli. Tento spolek, který byl založen v Kolíně v roce 1874, se postupně rozrostl v celonárodní hnutí a jeho další pobočky se postupem času zakládaly po celých Čechách. V názvu spolku poprvé zaznělo slovo „baráčníci“ a jeho první členové se začali scházet v malém hostinci „U Šlejtrů“. Společnost, kterou nejdříve tvořili bývalí členové šermířského a pěveckého spolku „Záboj“ Vilém Jindřich Janke, Pavel Fischer a Václav Veletovský, ale také další stálí hosté, se během krátké doby rozrostla v mohutné celorepublikové hnutí. Hostinec se stal pro zakládající členy jakýmsi domovem a útočištěm.¹ Jeho lidové pojmenování „Baráček“ se tak pravděpodobně dostalo i do názvu právě vznikajícího společenství. „*Po odchodu ze spolku Záboj se všichni tři spolu s jinými přihlásili ke stolní společnosti, která hostovala v hostinci U Šlejtrů a krátce nato, 7. listopadu 1873, založili společnost, jíž dali jméno Svobodná obec baráčníků.*“²

Baráčnické smýšlení si začalo hledat své příznivce a obdivovatele nejen v domovském městě Kolíně, ale i za jeho hranicemi. Velkou přízeň si toto vlastenecké

¹BARTOŠOVÁ, E. Studie baráčnické tradice. *Masrozkvet* [online]. © 2014 Mas Vodňanská ryba [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://www.masrozkvet.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Studie+bar%C3%A11%C4%8Dnick%C3%A9+tradice+final.pdfz:https://www.csfd.cz/film/1079136-spolu/prehled/

²FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*. Týn nad Vltavou: nakladatelství neuvedeno, 2010. ISBN neuvedeno. s. 5.

přesvědčení brzy vydobylo i v tehdy převážně německy mluvící Praze. Obyvatelé Prahy, hlavně z vyšších a středních vrstev, mluvili německy a česky, ale němčina stále ještě převažovala. „*První řádná stolní společnost nesoucí název Obec baráčníků vznikla roku 1882 na Hradčanech (Pohořelec ve starobylém hostinci „u Zlaté koruny“ č. p. 122).*“³ Baráčnickou obec na Hradčanech zmiňují nejen jako jeden z prvních významných spolků, ale také kvůli jménu Petra Vavřince Gutha. Nestor, zakladatel a „nezapomenutelný tatínek“ českého baráčnictva započal svou činnost právě na Hradčanech a dnes je považován za důležitého průkopníka baráčnického smýšlení. Tyto myšlenky se postupem času staly více než jen náhodným pokusem a vedly k založení nového seskupení lidí, kteří měli zájem rozvíjet a uchovávat vlastenecké cítění a mateřskou českou řeč. Důležitou součástí spolku se ukázalo být také jeho absolutní nepolitické a dobrovolné přesvědčení, a proto přivedl do svých řad téměř všechny vrstvy obyvatelstva tehdejšího Československa. „*Tito občané svým členstvím vyjadřují svou sounáležitost k českým tradicím a kořenům, k lásce k vlasti a ke vzájemné úctě k sobě navzájem a k lidem vůbec.*“⁴

Srpen roku 1895 se stal pro všechny členy významný nejen kvůli schválení regulí spolku C. k. místopředsedstvím v Praze, ale také proto, že tyto stanovy platí v téměř nezměněné podobě až do současné doby. Vzhledem k politickým a společenským událostem, které ovlivnily pospolitost všech obyvatel, je téměř k nevíře, jak se baráčnické obce dokázaly vyvarovat veškerých změn a přečkat i mnohé dějinné a přelomové zvraty. Zůstaly vždy věrné svým prvotním cílům, jimiž jsou udržování staročeských zvyků, tradic, rodného jazyka a v neposlední řadě uchovávání původního stylu oblékání, které si nedokážeme ani v dnešní moderní době představit bez českých a moravských krojů.

Při bližším zkoumání historických souvislostí vzniku a působení baráčnického spolku si můžeme povšimnout určitých etap, kdy docházelo k podstatnému navyšování členské základny. Do prvního období patří léta 1889–1899 a pojí se s konáním národních výstav v Praze a také se založením Veleobce. Do druhé éry se negativním způsobem promítly roky před vypuknutím první světové války a náleží sem období od roku 1904 až do osudného data 1914. Mezi roky 1924 až 1935 došlo k založení

³ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. Praha: Obec Čsl. baráčníků, 1926. ISBN neuvedeno. s. 12-13.

⁴ ŠŮS, V. *70 let baráčníků v Radomyšli*. České Budějovice: Protisk s. r. o. Rok neuveden. ISBN 978-80-254-4684-3. s. 9.

největšího počtu spolkových obcí a nových žup. Toto třetí období tak patří, co se týká činnosti a budování, k těm nejméně úspěšným. Nad Evropou se však znovu začala stahovat mračna válečného konfliktu a krutě postihla i celou baráčnickou obec. Roky 1945 až 1948 poznamenalo strádání nejhrůznější války v dějinách lidstva, ale také euforie z nově nabyté svobody. Toto poslední významné období je posléze ukončeno komunistickým převratem a znovu začínají léta perzekuce.⁵

1.2 Počátky samostatné obce baráčnické

Krásné poslání, které si baráčnictvo hned na počátku ustanovilo, zdárně pokračovalo, a to hlavně za stálého přibývání nových členů. V programu spolku se objevily tak ušlechtilé činnosti, jakými byly mimo jiné pěstování starých českých zvyků a obyčejů, dobročinnost, podporování národních poslání a spousta dalších vznešených konání.⁶ Kromě neustálého nabádání k uvědomování si češství a lásky k mateřskému jazyku se jednotlivé spolky zasloužily o popularizaci lidumilných a zábavných akcí, které se v té době již začaly vytrácet ze života ve městech, ale také bohužel docházelo k upadání lidových veselí a besed i na českém venkově.

V roce 1895 se v Praze konala Národopisná výstava československá, která měla ušlechtilý cíl ukázat a podpořit život českého a slovenského lidu. Byl to jeden z nejdůležitějších počínů malého národa, který si stále ještě hledal své národní a kulturní místo v rychle se měnícím světě. Na výstavě se rovným dílem představily všechny vrstvy obyvatelstva a mezi nimi se vyjímal právě zvykové vesnické reálie. Odkazy tradičního bydlení a hospodářství, obecního řemesla, folkloru, ale také dialekt prostého venkovského lidu a další složky tradiční lidové kultury, jež byly shromážděny na této výstavě, se již nikdy a nikomu nepodařilo vytvořit.⁷ „Na výstavišti za pomoci sloučených obcí postavena jest stará česká rychta. Byl to pravý ideál, miniatura naší budoucí všebaráčnické rychty. Zde, v této rychtě, bylo vždy živo. Každý návštěvník rád

⁵ BARTOŠOVÁ, E. Studie baráčnické tradice. *Masrozkvet* [online]. © 2014 Mas Vodňanská ryba [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://www.masrozkvet.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Studie+bar%C3%A1%C4%8Dnick%C3%A9+tradice+final.pdf; <https://www.csfd.cz/film/1079136-spolu/prehled/>, s. 15.

⁶ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. Praha: Obec Čsl. baráčníků 1926. ISBN neuvedeno. s. 14.

⁷ LANGHAMMEROVÁ, J. Národopisné muzeum v Praze jako odkaz Národopisné výstavy československé. In Odkaz Národopisné výstavy československé 1895 v oblasti etnografie, muzejnictví a památkové péče, *Prameny a studie 56*. [online]. © 2015 Národní zemědělské muzeum ISSN 0862-84832014 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: https://www.nzm.cz/file/9711e1786c431a1348084e54ccdb048d/1297/PAS_56o.pdf

spěchal pookřáti v útulné místnosti staré české rychty, zde prožíval chvíle života našich předků, zde zastával svůj úřad dobrý rychtář, syndik a konšelé, zde statný dráb dbal o náležitý pořádek a ty, kteří pořádku nebyli dbalí, předváděl ku potrestání před právo rychtářské. Naše milé tetičky přičiňovaly se o náležité pohoštění hostů přespolních a těch hostů bylo vždy tolik, že krčmář přes napětí svých sil nemohl každého dle přání svým mokem obsloužiti. Zde byl nejkrásnější koutek pravého českého života.“⁸

Tato výstava měla ještě jeden pozitivní dopad na baráčnické hnutí, protože se stala podnětem ke sjednocení některých obcí z Prahy a okolí. Tak bylo vytvořeno „všebaráčnické“ ústředí s názvem „*Veleobec baráčníků pro země koruny české*“/ úřední povolení 19. 3. 1897 pod č. j. 5291-1897-35475.“⁹ V témže roce byl také založen a prakticky ihned začal vycházet časopis „Český baráčník“, aby se posléze stal nevhodným svým obsahem, a to díky převážně vlasteneckému zaměření. Stejný časopis, i když dnes už pod jménem „Zpravodaj Veleobce sdružených obcí baráčníků v Praze“ vychází dodnes.¹⁰

První baráčnická župa byla v českých zemích ustanovena 19. května 1902 a dostala název I. Župa polabská se sídlem v Brandýse nad Labem.¹¹ Proč vlastně tento územně správní spolek vznikl a jaký byl jeho účel? Se vzrůstajícím počtem obcí a hlavně jejich členů vyvstala potřeba vytvořit nový a výkonný orgán, který by zaplnil mezeru mezi ústředím a jednotlivými obcemi. Začaly tedy vznikat župy a v jejich názvech se objevily jména významných osobností českých dějin pocházejících z daných regionů. V současné době se sdružují baráčníci do 18 žup a 13 obcí bez župy.

Jedním ze zásadních počinů, který je dodnes spojován s baráčníky a jejich nezištnou pomocí, byla v roce 1906 výstavba menšinové školy¹² v tehdy převážně německé vesnici Věžovatá Pláně. První zmínka o této vísce pochází již z roku 1366, ale více se do povědomí lidí se dostala až ke konci 19. a počátkem 20. století, kdy se

⁸ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. ISBN neuvedeno. s. 15-16.

⁹ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 6.

¹⁰ 130. výročí českého baráčnictva. *Luzna.cz* [online]. ©2023 Lužná u Rakovníka [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.luzna.cz/historie/historie-baracniku/>

¹¹ Když se řekne baráčník. In *Kalendář jihočeských baráčníků 2015*. Sdružení baráčníků Vitoraz, 2015. ISBN neuvedeno.

¹² Jednalo se o školy, které vznikaly v jazykově smíšených oblastech rakouského mocnářství. Navštěvovali je převážně děti české národnosti. Menšinové školství bylo v období Rakouska – Uherska předmětem neustálých sporů, a v okresech, kde se tyto školy zřizovaly, docházelo velmi často k nacionálním sporům mezi národnostně smíšeným obyvatelstvem. Viz. Menšinové školy. *Masarykova univerzita v Brně* [online]. © 2022 Masarykova univerzita v Brně, digitální archiv. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/141714.pdf

rozhořel spor mezi místními Němci a českými národnostními organizacemi. „*Pláň Věžovatá – Thurmplandles – leží jihovýchodně od Českého Krumlova uprostřed přímky spojující Č. Krumlov a Kaplici. Je to malá vesnička o 14 číslech, dle úředního sčítání jest v Pláni Věžovaté 26 Čechů + 68 Němců úhrnem 94 obyvatel.*“¹³ Německých obyvatel tam tehdy žilo téměř 80 procent a čeští usedlíci byli ve výrazné menšině.¹⁴ Mnoho chudých Čechů, převážně muži od rodin, odcházelo za prací do německy mluvících zemí a pomalu, ale jistě zapomínali na svůj mateřský jazyk. Děti pak byly posílány do německé školy a docházelo u nich k odnárodnování. Právo na národní identitu a hlavně na rodnou řeč jim měl vrátit úmysl zřídit v Pláni Věžovaté českou školu.¹⁵

A byli to právě baráčníci, kteří přesně v duchu svého národního cítění a usilování o zachování všeho českého přispěli na stavbu menšinové školy nemalou částkou. Během slavnostního vysvěcení školy, kterého se zúčastnili i členové baráčnické obce, došlo ze strany Němců k násilnostem a konfliktům a muselo zasahovat i četnictvo, neboť německá strana se na starousedlících i hostech dopouštěla slovního a fyzického násilí. „*Byla totiž obava před násilnostmi Němců, a tu bylo vystupujícím Čechům nařazeno úředními orgány, že nesmí se nějaké proslovy uvítací pronášeti, ba účastníci musili cestu do Pláně Věžovaté nastoupiti ve dvou odděleních a vzdor ochraně četnické byli jednotliví naši lidé v půli cestě zuřivci německými ztýráni a při svěcení české školy vzdor ochraně četnické byla tato škola zneuctěna rozbíjením oken, ... ba i české dívky, ubírající se ku slavnosti svěcení školy, byly dětmi německými z návodu dospělých Němců také ztýrány.*“¹⁶

1.3 Období meziválečné

Rozmach hnutí na začátku 20. století neměl dlouhé trvání, protože Evropou se začala šířit válečná vřava. Velká světová válka měla na členy spolku, ale i celou baráčnickou obec krutý dopad. V řadách rakouské armády bojovalo mnoho z jejich členů a někteří z nich se již nikdy zpátky do své milované vlasti nevrátili. Jednotlivé obce se snažily pomáhat rodinám, které se ocitly bez prostředků a hlavně bez mužů, kteří před válkou

¹³ Věžovatá Pláně, základní devítiletá škola Věžovatá Pláně, školní kronika. In *Digitální archiv SOKA Třeboň* [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/801/1>. snímek 3.

¹⁴ *120 let českého baráčnictva – leták*. Nakladatelství a rok vydání neuvedeno. Ze soukromého archivu Jaroslavy Svobodové.

¹⁵ Věžovatá Pláně, základní devítiletá škola Věžovatá Pláně, školní kronika, snímky 4-5.

¹⁶ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. ISBN neuvedeno. s. 22.

pracovali na zajištění obživy. Muži nejenže odcházeli do války, ale také v ní umírali a členská základna baráčnických obcí se povážlivě ztenčovala. Umíralo se nejen na bojištích, ale také ve městech a na vesnicích, kde se lidé snažili přežít ze skromných přidělů základních potravin.

A přesto i v této pohnuté době se našlo mnoho členů hnutí, kteří se stále snažili podporovat vlasteneckou činnost a národní hrdost. A právě menšinová škola v Pláni Věžovate toho byla nejlepším důkazem. Stále do ní přicházely finanční prostředky a dary od baráčnických obcí. A nejvíce se snažili darovat ti, kteří měli sami málo.¹⁷ „*Tato krutá utrpení nemožno ani popsati, leč v nejkřutějším utrpení přichází zvěst konečného osvobození. Pravda vítězí, přichází památný den 28. října 1918...*“¹⁸

V roce 1918 vznikl díky mimořádnému úsilí a statečnosti československých politiků, vojáků a vlastenců stát, na který můžeme být i po tolika letech právem hrdí. Avšak bez osobní odvahy a sounáležitosti českého a slovenského lidu by se Československá republika nikdy nestala „ostrůvkem“ demokracie v tehdejší Evropě. Demokracie nové republiky se rodila těžce, ale po dvacet let patřilo Československo mezi státy s vyspělou ekonomikou, silnou zahraniční politikou a sociální stabilitou. Spolky, které musely během válečných let přerušit svou činnost, se opět dostaly do popředí zájmu a zažívaly nebývalý rozmach. Stará společenství se obnovovala a nová vznikala. Nechyběli mezi nimi ani baráčníci, neboť ti se svou neúnavnou prací ve prospěch všeho národního a lidového přispívali nejvíce k budování nové vlasti.

Přicházela však doba, kdy se ocitli v ohrožení nejen oni, ale i ostatní vlastenecké a kulturní organizace v tehdejší republice. Hodnoty, bez kterých by spolek nejen nikdy nevznikl, ale nemohlo by se z něho stát právoplatné a uznávané společenství, byly násilně ohroženy nacistickým Německem. Veškeré aktivity se zastavily a „doba temnoty“ trvala předlouhých šest let.

1.4 Baráčníci v dnešní době

Svoje místo si baráčníci udrželi i v dnešní době a setkat se s nimi můžeme v každém kraji prakticky po celé republice. Ačkoli se jejich činnost a zájem téměř nezměnily, neboť jejich současným úkolem je stále pečovat a starat se o lidové tradice, propagovat

¹⁷ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. ISBN neuváděno. s. 23.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 24.

české a moravské kroje, zakládat taneční a divadelní soubory, pořádat přednášky a rozvíjet další zájmovou aktivitu, mají ještě jednu téměř novou povinnost, a tou je seznamovat mladé lidi se životem našich předků.¹⁹

Proč si spolek, který vznikl v 19. století, tak dlouhou dobu zachoval svoji nezaměnitelnou podobu a stále se aktivně vyvíjí a zapojuje do veškerého kulturního dění v jednotlivých krajích a městech? Při jeho vzniku i v následujících časech se totiž všichni členové bez rozdílu zavázali dodržovat takové zásady, které jsou platné v každé době. Určité změny ve stylu práce nastat musely, což je dáno hlavně tím, že v dnešních spolcích působí čím dál více mladých lidí. I tento nový přístup však vychází ze samotné podstaty baráčnické myšlenky a z dobrých a pevných základů našich předků.²⁰ Český jazyk se svojí bohatou slovní zásobou, úcta ke kořenům našeho národa, připomínky ze života našich předků, to jsou jen malé střípky z historie národa, jehož odkaz se baráčníci zavázali chránit za všech okolností v době minulé i té současné. Baráčnická myšlenka započala v Kolíně a podařilo se jí přes všechny strasti a úskalí dojít až do 21. století.

1.5 Symboly baráčnického spolku

Veřejnost, ale dokonce i někteří členové spolku nejsou správně obeznámeni se symboly, které považují baráčníci za svoje dědictví. Během historického vývoje se začaly používat jednotlivé předměty jako symboly hnutí a jednoty všech členů. Po celou dobu, od založení až do dnešních dnů, se při jakémkoli slavnostním zasedání objeví na předsednickém stole formální symboly a pro každou z obcí jsou téměř posvátné. Patří mezi ně takzvané rychtářské právo, přísežné právo s pamětními stuhami, dva svícny s hořícími svíčkami a chaloupka. Mezi symboly se však řadí i odznak, který můžeme ve zmenšené podobě najít na klopě členů spolku, pokud nejsou oblečeni do svérázu.²¹ O svérázu se zmíním v kapitole, která je věnována lidovým krojům a dalším formám baráčnického stylu oblékání. Jako umělecké dílo pak působí jeden z nejcennějších symbolů. Tím je prapor, na který je každá baráčnická obec právem hrdá.

¹⁹ Když se řekne baráčník. In *Kalendář jihočeských baráčníků 2015*. ISBN neuvedeno.

²⁰ ŠŮS, V. *70 let baráčníků v Radomyšli*. České Budějovice: Protisk s. r. o. Rok neuveden. ISBN 978-80-254-4684-3. s. 73.

²¹ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 8.

Prapor

Prapor spolku baráčníků má nejen materiální a starožitnou cenu, ale je též nositelem hodnot, které odrážejí a spojují minulost i současnost hnutí. Mnohdy bývá jakýmsi tichým svědkem událostí a jeho myšlenka promlouvá napříč generacemi. Žádný z praporů není úplně stejný, přesto však můžeme najít určité shodné znaky. Ať již svým tvarem připomíná čtverec nebo obdélník, vždy se na něm vyskytuje název baráčnické obce a na okrajích bývá ozdobné třepení. „Baráček“, tedy tento vyšívaný motiv, bývá často vyobrazen na červeném podkladě, avšak mohou se tam vyskytovat i další náměty. A tak můžeme na praporech zahlédnout podobizny historických postav či výjevy z naší minulosti. Obecní nebo župní prapor je nesen při slavnostech v úctě, pokoře a sounáležitosti jako symbol k tradicím, které odráží. Člen spolku, který má právo nést prapor, musí být muž tělesně velmi zdatný, neboť plocha, vyšívaná látka a samotná žerd' jsou samy o sobě dosti těžké. „Většinou ho nese určený praporečník, dekorovaný šerpou přes prsa a opaskem a toulcem, do kterého se prapor upíná za pochodu.“²² O prapory v rámci obce vždy s láskou pečuje a stará se takzvaná „matka“ a jako své pomocnice si k sobě vybírá „kmotry“.

Slavnosti, kdy se svěťí, odhaluje či vyzdvihuje prapor spolku, byly a stále jsou pro mnohé členy jednou z nejdojemnějších událostí jejich obce. A baráčnický prapor jako jeden ze symbolů spolku zde nesmí nikdy chybět.

Rychtářské právo

Jako symbol moci je u baráčníků uváděno takzvané rychtářské právo. V Čechách se s tímto symbolem nesetkáváme pouze u baráčnického spolku, ale je historicky podloženo, že tento symbol je znám už ve středověku. Baráčníci uchovávají jako jednu z hlavních myšlenek svého společenství lidové tradice a zvyky, a proto mají jejich činovníci ve svém názvu pojmenování, které je spjato se starobylým vesnickým názvem.

Rychtářské právo svým tvarem původně skutečně připomínalo jakési žezlo, které se dalo připodobnit k panovnické insignii. Obyvatelé vesnice měli vždy tento znak moci, ale také práva ve velké úctě a mnohdy byl tento hmotný symbol považován a stavěn i nad vlastní osobu rychtáře. „Tomu je pouze propůjčené. Rychtář se může změnit –

²² FIALOVÁ, J. a J. SVOBODOVÁ. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 9-10.

*odejít, zemřít, ale právo zůstává a přechází do rukou jeho nástupce.“*²³ Samotná podoba rychtářského práva se do dnešních dnů téměř nezměnila a jeho dřevěný vyřezávaný tvar drží rychtář v ruce při každém zahajování a zakončování jakéhokoli jednání baráčnického spolku a trojím poklepaním dává na vědomí jeho váženou přítomnost.²⁴ „*Jakmile jde rychtář v průvodu, musí mít u sebe právo a pokládá si ho na předloktí jedné ruky, zatímco tou druhou si ho přidržuje.*“²⁵

Mnohé obyčeje, které se nám díky historikům dochovaly v knižní podobě, též poukazují na to, jak velkou úctu a vážnost obyvatelé vesnic chovali k rychtářskému právu.

Přísežné právo

„*Před rychtářem uprostřed stolu stojí přísežné právo.*“²⁶ Přísežné nebo také počestné právo se v mnohém podobá již zmíněnému rychtářskému právu, ale přece jen jsou zde i odlišnosti. Jeho podoba je mnohem vyšší a mohutnější a na konci se vyjímá ruka s prsty, které se zdvíhají vzhůru k pomyslné přísaze. Upevněno je ve stojanu a zdobí ho pamětní stuhy, jejichž zabarvení symbolizuje národní barvy českého lidu. „*Na tohle právo se musí přísahat během skládání slibu při přijímání nových členů. Každý žadatel má v ruce stuhu, a jakmile pronese slib, musí podat ruku rychtáři a dotkne se rychtářského práva. Tak je tedy slib závazný, protože se nedá odvolat.*“²⁷

Vyšívání pamětní stuhu nejsou jen obyčejnou ozdobou přísežného práva. Jejich hodnota se zvyšuje díky zdobením, ale také podle toho, jak jsou staré a kdo je obci daroval. Vždy jedna členka, šafářka - pojmenování opět popíše v další části práce - se musí o stuhu náležitě postarat. Má za úkol neustále dbát na to, aby byly čisté a nepoškozené. „*Pro nás, starší členy obce, to nejsou jen obyčejné věci, které musí být ze zvyku na stole. A náš slib - neslibujeme něco, co budeme poté porušovat, když se nám*

²³ FIALOVÁ, J. a J. SVOBODOVÁ. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 8.

²⁴ *Tamtéž.*

²⁵ Rozhovor s Jaroslavou Svobodovou, syndičkou Baráčnické obce Vitoraz v Týně nad Vltavou, ze dne 10. 1. 2023.

²⁶ FIALOVÁ, J. a J. SVOBODOVÁ. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 8.

²⁷ Rozhovor s Jaroslavou Svobodovou.

to hodí. *Ve slibu jsou často i všechny naše vzpomínky, tak jak je máme uchované v sobě.*“²⁸

Svícný

Tak jako obě práva i svícny mají své nezastupitelné místo na rychtářském stole. Jsou v nich umístěny svíčky a ty nesmějí zhasnout po celou dobu úředního jednání. Také není povoleno zapalovat svíce zapalovačem. Připálit si od nich cigaretu je pokládáno za hrubý přestupek, dokonce i za znesvěcení posvátné čistoty plamene. Rychtář si před zahájením jednání svíčky nikdy nezapaluje sám, ale má k tomu určené služebníky. To, jak jsou svícny na stole usazeny, hned vedle práva, není vůbec náhodné. Odkazuje se tím na staré časy, kdy se v chalupách a světničkách svítilo loučemi, petrolejkami nebo se používaly takzvané hromničky. A stejně tak i na rychtě, kde se odehrávala všechna důležitá rozhodnutí v rámci vesnice, byly na rychtářově stole vždy připraveny svíce. Stůl nikdy nesměl být ve tmě, kvůli podepisování dokumentů, ale hlavně se v jasném světle skládala přísaha. Plamen, který poutivého nespálí, obrazně dokazoval čistotu srdce a svědomí.²⁹

Chaloupka, neboli „baráček“, není nic jiného než pokladnička a slouží jako jakýsi trezor pro peněžitý trest, jestliže jsou porušena pravidla během zasedání obce na baráčnické rychtě.

Mít svůj vlastní domov bylo a stále ještě je pro většinu lidí jednou z nejdůležitějších hodnot. Právě takovým pomyslným domovem se pro baráčníky stala „baráčnická rychta“. *„Onen velmi slavný den, respektive slavný večer, se konal o týden později, a to 10. listopadu 1934. V sobotu 10. t. m. večer otevírali jsme svou novou, čistou, vyzdobenou rychtu baráčnictvu a celé české veřejnosti. Teď jsme teprve doma pod dobrou střechou.“*³⁰ Všebaráčnickou rychtu otevřeli s veškerou možnou slávou 10. listopadu 1934 a stala se místem, kde se po mnoho let psala historie spolku.

Za zmínku také stojí některé baráčnické ceremonie. Ačkoli se nám mohou zdát již zastaralé či zidealizované, spočívá v nich veškerá úcta a postoje, ke kterým se všichni

²⁸ *Tamtéž.*

²⁹ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 9.

³⁰ BARTOŠOVÁ, E. Studie baráčnické tradice. *Masrozkvět* [online]. © 2014 Mas Vodňanská ryba [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://www.masrozkvět.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Studie+bar%C3%A1%C4%8Dnick%C3%A9+tradice+final.pdf; <https://www.csfd.cz/film/1079136-spolu/prehled/>, s. 38.

členové zavázali svým slibem. Patří mezi ně „Staročeská pocta“ a „Vzpomínka na zemřelé“ a oba tyto rituály se dodržují v původní podobě dodnes. Staročeská pocta neboli vítání hostů chlebem a solí patří ke starým slovanským zvykům a jako takový, v jeho plném významu, ho přijali za svůj i baráčníci. Poctu podávají vždy dvě tetičky a návštěvníka uvítají slovy: „Přijměte prosím staročeskou poctu.“³¹ Chléb a sůl a úcta k těmto darům země musí vždy vycházet přímo ze srdce. Avšak nejen tyto oficiální rituály a regule musejí baráčníci dodržovat, mezi další závazky patří také obyčejná slušnost a hezké mezilidské vztahy. „*Mělo by být v zájmu všech sousedů a tetiček, aby se Baráčnické rychty staly ostrůvky pohody mezi přáteli a aby platilo heslo, které bychom měli dodržovat nejen při vstupu do Baráčnické rychty, ale i při vstupu do vlastního domova: „ŠPATNÝ NECH VENKU, DOBRÝ VEM DO SEDNICE!*“³²

1.6 Kroj jako součást baráčnické kultury

Ve slovníku spisovné češtiny je pojem kroj popsán velmi jednoduše jako „oděv charakteristický pro určitý kraj a dobu.“³³ Kroj jako součást lidové kultury prošel od počátku své existence velkou proměnou, a to nejen jako vzor klasického venkovského ošacení, ale také jako symbol pospolitosti a hrdosti venkovského obyvatelstva. „*Značný podíl na vymezení stylu místního kroje měli jeho profesionální tvůrci, řemeslníci, tkalci, švadleny, vyšivačky i obuvníci.*“³⁴ A nejen tito v pravdě „lidoví umělci“. Na to, jakým směrem se bude vzhled oblečení vesnického obyvatelstva ubírat, měli vliv i samotní prostí lidé. Od jednoduchého střídmeho oděvu až k plnosti tvarů, kdy se na sebe vrstvil kusy šatu a mnohdy měla venkovská dívka či žena na sobě až 16 suknic. Jedním z nejbohatších a nejpropracovanějších krojů se vždy pyšnila nevěsta a ani ženich za ní nijak nezaostával. Šat dívky, ze které se stávala vdaná žena, byl přímo pastvou pro oči a při oblékání a zdobení hlavy strávila nastávající nevěsta mnoho hodin.

³¹ BARTOŠOVÁ, E. Studie baráčnické tradice. *Masrozkvet* [online]. © 2014 Mas Vodňanská ryba [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://www.masrozkvet.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Studie+bar%C3%A11%C4%8Dnick%C3%A9+tradice+final.pdf; <https://www.csfd.cz/film/1079136-spolu/prehled/>, s. 52.

³² FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 10.

³³ BARTOŠOVÁ, E. Studie baráčnické tradice. *Masrozkvet* [online]. © 2014 Mas Vodňanská ryba [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://www.masrozkvet.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Studie+bar%C3%A11%C4%8Dnick%C3%A9+tradice+final.pdf; <https://www.csfd.cz/film/1079136-spolu/prehled/>, s. 52.

³⁴ *Tamtéž*, s. 52.

Baráčníci se již od doby svého založení snažili o národní a kulturní uvědomění a s tímto zájmem přichází i jejich snaha udržovat a šířit krojovou tradici. Lidový oděv jako projev svébytné hrdosti českého národa můžeme spatřit na dobových vyobrazeních členů každé baráčnické obce. Pečují o ně a také usilují o jejich zpřístupnění široké veřejnosti. Zejména mladým lidem se snaží přiblížit krásu a vkus tohoto tradičního oblečení venkovského obyvatelstva. „*Nechť zásluhou baráčníků zazáří náš národní kroj jako nádherná duha na letní obloze....*“³⁵

V řadách baráčníků se při oslavných příležitostech objevují tradiční spolkové kroje, které se snaží nosit přesně podle pravidel a pokynů veleobce. Každý detail, který se na kroji objeví navíc, nebo je naopak postrádán, může ve výsledku úplně narušit jeho krásu a celistvost. „*Možná si myslíte, že na tom tolik nezáleží, ale věřte – i detail je důležitý a udělá velký obrat k lepšímu i k horšímu. Ten, kdo má cit ke krojům, což jistě paní maminkám nechybí, vidí na první pohled rozdíly a chyby v ústrojí.*“³⁶ Stejně jako se nosí lepší a horší šaty i v běžné populaci, také baráčníci svůj oděv dělí na slavnostní a jednodušší.

Spolkový kroj baráčníků nevznikl během jediného dne, vyvíjel se postupně, stejně jako se vyvíjelo hnutí, jež je s tímto lidovým oděvem spjata od svého založení. Jeho vzhled se postupem času ustálil až do dnešní podoby, kdy můžeme jak u mužských, tak i u ženských členů vidět hned dvě varianty baráčnického kroje.

Počáteční nesmělé pokusy o vytvoření vlastního oděvu v duchu všech lidových prvků se objevily již v raných začátcích. Jednalo se ovšem spíše o městský oděv, který v ničem nepřipomínal tradiční ošacení vesnických obyvatel. Modrý kabát doplňoval červený šátek uvázaný okolo krku a na hlavě se mužským členům spolku vyjímal slaměný klobouk. Mužský „kroj“ byl tedy na světě, ale ženy si musely ještě nějaký čas počkat. V té době se totiž ženy mezi baráčnický nepřijímaly a první členky začaly vstupovat do původně ryze mužského spolku až na přelomu 19. a 20. století. Toto dlouhé čekání se příslušnicím ženského pohlaví rozhodně vyplatilo, neboť byla pro ně posléze vytvořena velice krásná „Mařenka“. Podnět k tomuto dámskému spolkovému kroji vznikl na základě obrovského úspěchu opery „Prodaná nevěsta“ od Bedřicha

³⁵ *České lidové kroje: Sborník příspěvků k 110. výročí založení českého baráčnictva.* ČINKA, M. (ed), Praha 1984. ISBN neuvedeno. s. 3.

³⁶ Rozhovor s Jaroslavou Fialovou, bývalou rychtářkou Baráčnické obce Vitoraz v Týně nad Vltavou, ze dne 10. 12. 2022.

Smetany.³⁷ Mařenka se tedy šila v českém národním duchu a její podoba si s krajovými kroji v ničem nezahladala. „Protože na tento kraj je i materiál dostupný, rozhodly se panímaminky přijmouti tento kraj za kraj spolkový. Též kraj spolkový je třeba udržovati čistý, tj. nemíchat do něj cizí příměšky nebo vymyšlené součástky.“³⁸

Popis kroje česká „Mařenka“ – neboli spolkového kroje baráčnického:

„Čepec, vždy velmi důležitá součást kroje, musí být jednoduchý, malý a bílý, kolem čela se nosí ozdoba z kraječky nebo tzv. „štykováním“, to bylo strojově vyšívání v pružích. Používalo se také na dětské zavinovačky. Vzadu na čepci nesmí nikdy chybět bílá holubička. Košilka vyšívána a také bílá nebo s jednoduchou kraječkou, krejzlík má naškrobené a nabírané rukávy.“³⁹

„Pozor na krajky, nesmějí být moc hrubé a hlavně ne moderní silonové. Černá sametová šněrovačka má na sobě výšivku. Pozor, všeho moc škodí a snadno se může stát, že šněrovačka nevypadá krojově, ale maškarně, pokud je zdobení moc vyzývavé. Sukně musí být široká a dlouhá do půli lýtek a barva spíš tlumenější, například tmavší brokát. Hlavní je také zástěra, samozřejmě bílá a našasená, stejně dlouhá jako sukně. Punčochy a boty někdy kazí celkový dojem, takže červené punčochy a střízlivé černé střevíce na nízkém podpatku.“⁴⁰

Dalším typem spolkového kroje je v mužské i ženské verzi též „svěráz“ a je používán i v dnešní době jako neměnná součást baráčnického slavnostního oděvu. Ženy se oblékají do bílé halenky s rozhalenkou a krátkým rukávem, která je vyšita v národních barvách. Sukně má tmavou barvu a střih musí být hladký. Mladší ženy nosí halenku zahrnutou do sukně, starší tetičky mají povoleno nosit ji přes boky. Punčochy tělové barvy a tmavé střevíce uzavírají podobu kroje.⁴¹ Mužskou podobu „svěrázu“ tvoří bílá košile opět vyšívána podle národních barev a u krku mají uvázanou červenou stužku. Oblečení dodávají charakteristický vzhled černé nebo modré kalhoty s koženým páskem, na kterém se vyjímá přezka s písmeny OB. Na hlavě jim sedí čapka s perem.⁴²

³⁷ ŠŮS, V. *70 let baráčníků v Radomyšli*. České Budějovice: Protisk s. r. o. Rok neuveden. ISBN 978-80-254-4684-3. s. 13.

³⁸ *České lidové kroje: Sborník příspěvků k 110. výročí založení českého baráčnictva*. ČINKA, M. (ed), Praha 1984. ISBN neuvedeno. s. 66.

³⁹ *Tamtéž*.

⁴⁰ Z rozhovoru s Jaroslavou Fialovou.

⁴¹ *České lidové kroje: Sborník příspěvků k 110. výročí založení českého baráčnictva*, s. 68.

⁴² *Tamtéž*, s. 68-70.

Ke třetímu druhu kroje, oblékaného členy a členkami spolku, patří původní lidový kroj, jak se dochoval v různých oblastech českého venkova.

Spolkový kroj bychom mohli přirovnat k jakési uniformě a jako každý oficiální oděv podléhá závazným předpisům, které je nutno dodržovat.

1.7 Uspořádání baráčnické obce

„České baráčnictvo je vlastenecko – dobročinným, nepolitickým sdružením zaměřeným na udržování starých tradic a zvyků. Nejvyšším správním celkem je Veleobec sdružených obcí Baráčníků se sídlem v Praze. Ta sdružuje a řídí činnost žup a obcí bez župy. Jednací řeč je česká.“⁴³

Baráčníci se vzájemně oslovují „**tetičko**“ a „**soused**“. Familiární oslovení není zcela náhodné, neboť je důsledkem vzájemných „sousedských“ vztahů a dalším faktorem pro takto důvěrné pojmenování členů spolku je snaha, aby neupadla v zapomnění. Ve vedení veleobce, župy i dílčích obcí stojí **rychtář**, na písemnou administrativní práci dohlíží **syndik** a peníze obhospodařuje **berní**. Soused, kterému bylo uděleno právo napomínat samotného rychtáře, náleží pojmenování **pantatínek** a tetička pomáhající ostatním členům s údržbou a správným nošením krojů se nazývá **panímaminka**. Další funkce zastávají takzvaný **šafář**, **slídlil účtů**, **vzdělavatel**, **kronikář** a samozřejmě **praporečník**, jehož právem a povinností je nést spolkový prapor při slavnostních příležitostech. V konečném výčtu nesmím zapomenout na dvě pomocné funkce – služebníky, a těmi jsou **ponocný** a **dráb**.⁴⁴

Pantatínek

„V obci je velmi vážený a musí mít také přiměřený věk, protože pro jeho funkci je důležitá zkušenost a moudrost. Mnozí si k němu chodí pro radu a také dbá na pořádek a řád ve spolku. Dokonce může napomenout i samotného rychtáře, že nejedná podle pravidel. Dalo by se říci, že pantatínek je jakýsi stařešina, jako byl v dobách, kdy naše území obývali staří Čechové.“⁴⁵

⁴³ *Metodické pokyny pro práci v obcích, župách, Veleobci*. Praha: Veleobec sdružených obcí baráčníků. 2006, s. 1.

⁴⁴ *Metodický pokyn č. 2. Práva a povinnosti činovníků českého baráčnictva*. Praha: Veleobec sdružených obcí baráčníků. 1987, s. 3 an.

⁴⁵ Z rozhovoru s Jaroslavou Fialovou.

Panímaminka

„Musí mít důvěru a vážnost od ostatních, protože je to taková baráčnická vědma. Dohlíží na správné nošení kroje a také na tetičky, aby se mezi sebou nehádaly.“⁴⁶

Rychtář

„Nejvyšší a nejdůležitější člen župy a obce. Je to tedy jakýsi správce a zároveň soudce. Musí dokonale ovládat vedení kolektivu a mohli bychom ho přirovnat k dnešnímu manažerovi velké firmy. Každý svůj výrok nebo jednání musí rychtář rozumově zdůvodnit, aby všichni v obci nebo v župě měli pocit, že bylo jednáno správně.“⁴⁷

⁴⁶ Z rozhovoru s Jaroslavou Fialovou.

⁴⁷ *Tamtéž.*

2 Samostatná obec baráčníků v Týně nad Vltavou

2.1 Založení obce Vitoraz v Týně nad Vltavou

Samostatná obec Vitoraz v Týně nad Vltavou byla založena 26. října 1927. První rychtář se jmenoval František Soudek a byl zvolen do čela obce, neboť patřil mezi zakládající členy obce. V době svého vzniku měli týňští baráčníci pouze 20 stálých členů. Členská základna však neustále rostla a sousedů a tetiček postupně přibývalo až do roku 1932, kdy byl jejich počet nejvyšší v celé historii obce. *„Pohlédneme-li zpět rok po roku až k samému založení spolku roku 1927, potkáme veliký zástup zapálených a obětavých sousedů a tetiček. Jejich práce a snaha udržet spolek v nepřetržité činnosti nás morálně zavazuje a dodává energii pokračovat dál.“*⁴⁸

Název obce pochází z předaleké historie. Vitorazsko je území, které se rozkládá v jihovýchodní části jižních Čech a v dolním Rakousku. Pojmenování oblasti se odvozuje od rakouského města Weitra, což se do češtiny překládá jako Vitoraz. Celé Vitorazsko bylo až do roku 788 plně slovanské a kmenový kníže Vitorad tam dokonce nechal postavit kamenný hrad jménem Vitoraz.⁴⁹ Postupně však bylo slovanské obyvatelstvo vytlačováno Germány, až byl osud Čechů na jejich dříve autonomním území zpečetěn. Pokud přeskočíme několik pro nás nepodstatných staletí, dostaneme se do roku 1872, kdy se v regionu usídlili čeští železniční dělníci a znovu byla na Vitorazsku slyšet čeština. Poté, co skončila 1. světová válka a bylo vyhlášeno samostatné Československo, se díky Pařížské mírové konferenci alespoň část původního slovanského území navrátila zpět do náruče nově vzniklé republiky. K oficiálnímu převzetí došlo 31. července roku 1920 a zástupci přijímací komise, četnictva, vojska, ale také delegáti národních spolků byli na místo předání dopraveni vládním vlakem, který byl po celé své trase Vitorazskem vřele pozdravován nadšenými obyvateli. Součástí delegace byli i baráčníci a právě oni převzali kulturní péči o nově připojenou oblast. *„V baráčnicích našli obyvatelé Vitorazska své zastánce, kteří nikoli zbytečnými frázemi a planým vlastenectvím, ale opravdovými činy pracovali upřímně*

⁴⁸ Z rozhovoru s Jaroslavou Fialovou.

⁴⁹ *Přijďte pobejt, těšíme se na vás* – leták. Týn nad Vltavou, 2010. Ze soukromého archivu Jaroslavy Svobodové.

pro obrození tohoto kraje.“⁵⁰ Na celém připojeném území začaly postupně vznikat nové obce a na počest jejich práce i finančních darů, které nezištně poskytovali potřebným obyvatelům Vitorazska, si některé jihočeské spolky daly do svých názvů pojmenování „Vitoraz“.

Zakládající posezení se konalo v hostinci „U Svobodů“ čp. 92 na náměstí, které neslo hrdý název „Masarykovo“. Majitelé a zároveň i manželé Svobodovi poskytli svůj hostinec jako útočiště spolku baráčníků na dlouhých 28 let. Pan Václav Svoboda s paní Karolínou byli od začátku horlivými stoupenci a členy týnské obce. Pohostinnost obou manželů, jejichž majetek sloužil nejen k setkávání nad dobrým „truňkem“, ale také ho bez jakékoli úplaty zapůjčili jako domov pro právoplatnou baráčnickou rychtu, byla nesmírná.

„Cituji řádky psané rukou dlouholetého kronikáře Jeníka Švehly, který píše o vzniku spolku toto:

Léta Páně roku 1927 byl přemístěn do Týna nad Vltavou dělostřelecký oddíl 255 z Českého Krumlova. S tímto regimentem horských kanonýrů přibyli sousedi Soudek, Novotný a Hruška, staří to harcovníci ve službách baráčnictva. Kuli pomalu, ale jistě, podařilo se jim na den 26. října svolati první ustavující sedění baráčníků. Dostavilo se 20 sousedů, kteří vyslechli účel obce a projevíli živý zájem o její založení...“⁵¹

Během sešlosti konané 18. listopadu odevzdali sousedé František Dušek a Hynek Blažek baráčnické symboly do rukou prvního právoplatného rychtáře obce v Týně nad Vltavou. Jednalo se o vlastnoručně vyrobené rychtářské právo a chaloupku.

2.2 Poslání baráčnické obce v Týně nad Vltavou

Vrátím se tak trochu do minulosti, do doby, kdy se ve městě Týně sešlo pár uvědomělých občanů, kteří byli právem hrdí na své češství a vlastenectví nebrali jako povinnost, nýbrž jako své poslání. Záleželo jim na starých českých zvycích, protože viděli, že i z venkovského života se rychle vytrácejí lidové tance, písně a hlavně čistota českého jazyka. To vše a ještě mnohem více se tito první baráčníci v Týně nad Vltavou zavázali nejen uchovávat, ale také zapisovat do kronik a ročenek tak, aby jejich práce byla navždy zaznamenána.

⁵⁰ Z rozhovoru s Jaroslavou Svobodovou.

⁵¹ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 11.

V dnešní době potřebujeme více než kdy dříve hledat ve starých knihách či kronikách, protože k nám díky nim promlouvají činy lidí, kteří již dávno nejsou mezi námi. Baráčníci patří jako spolek s dlouholetým historickým posláním k tolik potřebným organizacím, a to nejen díky snaze uchovávat lidovou moudrost, ale také kvůli úsilí neustále dokazovat, že lidové tradice a zvyky nejsou jen jakousi ozvěnou z minulosti. Jsou neustále živé a potřebné a i v 21. století mají své nezastupitelné místo. Budoucí generace by nikdy neměly zapomenout na lásku k vlasti ani na respekt ke všem obyčejným lidem, bez jejichž práce by navždy nenávratně zmizelo dědictví našich předků.

Poslání baráčníků v Týně nad Vltavou se v zásadních věcech nijak neodlišuje od aktivit ostatních obcí. Povinně se musí každá župa či obec řídit regulemi a dodržovat baráčnický slib. Také pořádání spolkových slavností bývá stejné. Další aktivity se však mohou různit podle individuálních cílů, krajů, velikosti obce a v současnosti se v nich složitě odráží i finanční zabezpečení a možnosti baráčnických organizací.

2.3 Regule Sdružené obce baráčníků v Týně nad Vltavou

Ke vzniku stanov baráčnické obce došlo v roce 1895. Hlavně díky nebývalému rozmachu tohoto spolku v českých zemích, ale i za hranicemi se baráčníci postupně dostávali do povědomí českých vlastenců. Zprávy o založení obcí přicházely z Vídně a také z dalších evropských měst. Vlastenecké myšlenky spolku se podařilo zapustit kořeny i za oceánem, neboť rovněž ze Spojených států amerických přicházely informace, které se týkaly zakládání obcí ve velkých amerických městech. Před oficiálním schválením regulí se baráčníci řídili pouze „Domovským právem“.⁵² Jak jsem již zmínila v předchozí části práce, tyto závazné předpisy platí s malými obměnami i v dnešní době. Vyplývá to ze samotné podstaty a z poslání baráčnického hnutí, protože jeho nedílnou součástí bylo a stále ještě je připomínat si naši českou minulost v její původní podobě. „*Naši českou historii přece nelze předělat, obejít nebo*

⁵² Domovské právo bylo upraveno v zákoně číslo 170/1849 o Obecním zřízení. Jednalo se o právo, které umožňovalo občanům nerušený pobyt v obci a také závazek obce k těmto lidem, pokud se dostali do složité zdravotní či sociální situace. Viz. SOBKOVÁ, M. Domovské právo. *Smocr.cz* [online]. ©1995-2023 Svaz měst a obcí České republiky. [cit. 2023-01-12].

Dostupné z: <https://www.smocr.cz/cs/cinnost/bezpecnost/a/domovske-pravo>.

ji násilně přizpůsobit něčemu, co jí není vlastní. Ta je dána a svojí jedinečností přímo vybízí k připomínání života našich předků.“⁵³

Sdružená obec baráčníků v Týně nad Vltavou se řídí, tak jako ostatní župy a obce, schválenými regulemi. Tyto stanovy potvrdilo MV ČR dne 7. 4. 1992. K regulím byl vydán a potvrzen také metodický pokyn odsouhlasený zasedáním rychtářů žup a obcí bez župy dne 26. 11. 2005.⁵⁴ Z regulí vybírám následující popis: *“České baráčnictvo je vlastenecko-dobročinným, nepolitickým sdružením zaměřeným na udržování starých tradic a zvyků. Nejvyšším správním celkem je Veleobec sdružených obcí baráčníků se sídlem v Praze. Ta sdružuje a řídí činnost žup a obcí bez župy. Jednací řeč je česká.*“⁵⁵ Jedním z nejdůležitějších nařízení je v příloze č. 1. směrnice k přijímání nových členů. Přijímací obřad začíná ponocný, který nejprve třikrát zatroubí na svůj roh. *„Tetičky a sousedé, na vědomí vezměte všude, že v obec přijímat se nový člen bude.“*⁵⁶ Slavnostní přijímání pokračuje dalšími kroky, které řídí rychtář a ostatní činovníci. Mezi nimi můžeme slyšet osobité proslovy syndika a zástupců tetiček a sousedů. Oslava nových členů se neobejde nejen bez tradičních promluv, ale můžeme vyslechnout i symbolický popěvek „Baráčník být, to je má slast“, neboť tato píseň byla přijata za spolkovou hymnu a zpívá se na téměř všech slavnostních shromážděních. Původní podoba má více slok, avšak dnes se používají převážně první dvě části písně.

„Baráčník být, to je má slast, milovat vždy svou rodnou vlast. Já rád vždy dám, co mého jest, bych zachoval svých předků čest. Ty Čechy mé, vlast předrahá, je baráčníkův otčina.“

*„Úkol náš jest čestným vždy být, vždy darovat, kde nutno jest, by rád vždy Čech tu v Čechách žil, by blahobyt vždy u nás byl. Ty Čechy mé, vlast předrahá, je baráčníkův otčina, nuž spojme se v železný kruh, při dobrých srdcích stojí Bůh.“*⁵⁷

⁵³ ŠŮS, V. *70 let baráčníků v Radomyšli*. České Budějovice: Protisk s. r. o. Rok neuveden. ISBN 978-80-254-4684-3. s. 73.

⁵⁴ *Metodické pokyny pro práci v obcích, župách, Veleobci*. Praha: Veleobec sdružených obcí baráčníků. 2006. s. 1.

⁵⁵ *Tamtéž*.

⁵⁶ *Tamtéž*.

⁵⁷ BARTOŠOVÁ, E. Studie baráčnické tradice. *Masrozkvět* [online]. © 2014 Mas Vodňanská ryba [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://www.masrozkvět.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Studie+bar%C3%A1%C4%8Dnick%C3%A9+tradice+final.pdf; <https://www.csfd.cz/film/1079136-spolu/prehled/>. s. 44.

2.4 Sídlo, funkce a činnost

Baráčníci v Týně nad Vltavou mají oproti některým dalším sousedním obcím velkou výhodu. Jsou totiž majiteli vlastní rychty a mohou se tak pochlubit vskutku důstojnou základnou pro svou spolkovou činnost. První oficiální rychta, která byla slavnostně otevřena v roce 1983, se nacházela v budově bývalého soudu a obec si zde mohla upravit jednu místnost. Spokojenost členů však neměla dlouhého trvání. Město budovu odprodalo a baráčníci se tak znovu ocitli v situaci „bezdomovců“. V roce 1986 se jim naskytla příležitost koupit požárem zničenou bývalou vojenskou ubytovnu v ulici Pod Tratí na Malé Straně. Nejen členové spolku baráčníků, ale i další obyvatelé města Týna nad Vltavou mohli sledovat, jak se jim původní zpustošená budova mění přímo před očima. „*A tak po téměř čtyřleté usilovné práci slavnostně otvírají objekt nové, tentokrát už opravdu vlastní rychty.*“⁵⁸

Každá strana mince má však svůj rub a líc a své o tom vědí také týňští baráčníci. Každý, kdo vlastní nějakou nemovitost, si musí uvědomit, jaké obtíže přináší veškerá údržba a náklady na její provoz. Přesto se rychta v Týně nad Vltavou stala pro členy obce vskutku důstojným útočištěm. Připomeňme si, že tomu tak nebylo vždy. Pokud se ohlédneme zpět do historie baráčníků v Týně nad Vltavou, neměli bezesporu vždy na růžích ustláno. Po jakémisi bezstarostném období, kdy spolek našel střechu nad hlavou v hostinci U Svobodů, přichází doba bezpráví a úpadku v podobě okupace tehdejšího Československa. Po válce se spolek vrátil na nějaký čas ke „Svobodům“, jenže po nacistické zvůli přichází nové příkoří a bezpráví. Po únoru 1948, kdy v našem státě připadla veškerá moc komunistům, se baráčníci znovu ocitají v nelehké pozici. Nejenže jsou donuceni omezit svou činnost, přicházejí také o svoji původní a první rychtu. Takto se baráčníci v Týně naposledy loučili s původní rychtou:

„Rok 1955 přinesl ještě jednu velkou změnu, že rychta po 28 letech musela být přenesena od bývalého šafáře souseda Václava Svobody do Zlaté lodi. Naše stará hospůdka byla zrušena. Bylo nám krušno, poněvadž se tam chodilo po 28 let na všechna sezení. Po dobu 28 let zpívali jsme tam všem nově příchozím sousedům a tetičkám „Dej nám Pán Bůh zdraví....“ Po 28 let jsme tam tvořili, tam se radovali a hašteřili, a naše

⁵⁸ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 15.

stará rychta ta s námi jásala i plakala vyvěšeným černým praporem, když se loučila s odcházejícími pracovníky, sousedy a tetičkami – a nyní osiřela.“⁵⁹

Všechny obtíže a komplikace, od založení spolku v Týně nad Vltavou až do dnešních dní, měly vítěznou tečku, a tou se stala opravená a zvelebená nová rychta. „*Neskládáme ruce v klín, a dokud nám bude zdraví sloužit, budeme naši rychtu udržovat tak, abychom ji bez obav mohli předat našim následovníkům.*“⁶⁰

Chování a vzájemné vztahy jsou nastaveny v každé župě či obci podle potřeb a priorit, avšak stále je nutno zachovávat a dodržovat všechny náležitosti baráčnického spolku. Baráčníci by měli důsledně dbát na správné chování nejen uvnitř svého společenství, ale také před širokou veřejností.

Sdružené obce Baráčníků v Čechách dodnes dodržují obecní zřízení, které bylo v platnosti do roku 1864. Pojmenování a popis nejdůležitějších funkcí jsem uvedla v kapitole „**1.7. Uspořádání baráčnické obce**“, ale za zmínku stojí ještě dvě funkce, a těmi jsou **švandymistr a gratulant**. Švandymistr má ve spolku značně zodpovědné poslání a náplň jeho práce přijde na řadu vždy, když se pořádají výchovné, kulturní, zábavné nebo i propagační akce. Nesmí chybět ani u přípravy veškerých baráčnických oslav.⁶¹ Pro práci gratulanta či gratulantky se více hodí tetička, v žádném případě se tím ale nemíní odmítání souseda. Tetička – žena mívá už ze své přirozenosti citlivější přístup a dovede pečlivě přednést gratulační proslov. Gratulantka nebo gratulant se tudíž ve spolku zabývá krásným posláním poblahopřát k jmeninám nebo narozeninám tetičkám a sousedům. „*Činnost tetičky gratulantky nebo souseda gratulanta velmi mnoho přispívá k utužení dobrých sousedských vztahů uvnitř obce nebo župy.*“⁶²

Spolkový život baráčníků v Týně nad Vltavou se v současnosti stále odvíjí podle ustálených lidových zvyklostí a obyčejů. Členové spolku pořádají i nadále tradiční akce spojené s českými lidovými svátky. Výjimkou je svěcení „Tučného čtvrtka“, jehož oslava byla zrušena pro malý zájem jak ze strany veřejnosti, tak i samotných baráčníků. Díky pomoci Vltavotýnského oranžového roku se obec rozhodla přispět k osvětě dětí z týnských škol i školek a připravuje pro ně vždy před vánočními a velikonočními

⁵⁹ SVOBODOVÁ, J. *90 let - cesta týnských baráčníků 1927 – 2017*. Týn nad Vltavou: Fiala. 2017. ISBN neuveveno. s. 5.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 15.

⁶¹ *Metodické pokyny pro práci v obcích, župách, Veleobci*. Praha: Veleobec sdružených obcí baráčníků. 2006. s. 4.

⁶² *Tamtéž*, s. 5.

svátky výstavy přímo na baráčnické rychtě. Tyto akce jsou pro malé i větší školáky jakousi cestou do minulosti lidového umění a staročeských tradic. „*Vánoční a velikonoční výstava na rychtě, spojená s vyprávěním o historii a současnosti spolku, s vyprávěním o staročeských tradicích a předváděním krojů a ukázkami různých tradičních výrobků a technik, vztahující se k tématu výstavy.*“⁶³ Zvyky a obyčeje jsou v každé době nezpochybnitelným bohatstvím českého národa. Na základě baráčnického hesla „NI ZISK – NI SLÁVU!“ se baráčníci snažili a nadále snaží nejenom pracovat, ale také se veselit, a vždy musí mít na paměti jeden důležitý a všestranný cíl. Jakmile se členové spolku zúčastní lidových veselíc nebo svátků, musí tak činit pro dobro své obce a s vědomím zodpovědnosti k odkazu našich předků. Týnští baráčníci se věnují nejen soudobým oslavným činnostem, jako jsou již popsané výstavy nebo besedy pořádané pro děti a mládež, dále připravují a pořádají plesy či folklórní obřady, ale nejvíce se zapisují do podvědomí lidí díky své účasti na obnovování původních výročních zvyků. V další části této podkapitoly podrobněji popisují jak soudobé, tak i původní oslavy ke kterým se rovněž hlásí Sdružená obec baráčníků v Týně nad Vltavou.

Masopust

Masopust neboli lidově „fašank“ či „ostatky“ je slavnostní období mezi Vánocemi a postní dobou. Začíná vždy den po svátku Tří králů a končí v úterý před Popeleční středou, která nemá v kalendáři pevně stanovené datum. Vypočítává se podle pohyblivého data Velikonoc a po Popeleční středě následuje čtyřicetidenní půst. Masopust by se také mohl nazývat svátkem předjaří a plodnosti, vždyť jeho kořeny na našem území sahají až do doby předkřesťanské. Masopustní svátek vždy představoval období hojnosti, veselí a hodování. Tam, kde se slavil, probíhaly taneční zábavy a na Tučný čtvrtek se v mnoha vesnických hospodářstvích konaly zabijačkové hody. Naši předkové moc dobře věděli, že mají poslední možnost se před půstem dosyta najíst a napít.⁶⁴

Hlavní zábava začínala o masopustní neděli. Přesně v poledne položila žena hospodáře na stůl bohatý oběd a po jídle se všichni bez rozdílu věku začínali chystat na večerní tancovačku, která se konala v místním pohostinství nebo na návsi. Oblíbeným se postupně stával i takzvaný „mužovský bál“, na který neměl přístup žádný svobodný

⁶³ SVOBODOVÁ, J. *90 let - cesta týnských baráčníků 1927 – 2017*. Týn nad Vltavou: Fiala. 2017. ISBN neuvedeno. s. 21.

⁶⁴ HÁJKOVÁ, L. *Masopust*. In *Český Baráčník*, duben 2022, s. 8-9.

mládenec či dívka. Žádný masopustní svátek se nikdy neobešel bez maškarního reje a v tento den procházel vesnicí pestrý průvod masek, hrála radostná hudba a nepsanou povinností dobré hospodyně bylo i to, mít doma připraveno něco chutného k jídlu. Hospodář se zase musel ukázat s něčím ostřejším k napití. Masky měly podobu zvířat nebo komických postav a mezi nimi nesměl nikdy chybět medvěd jako symbol plodnosti a strakatá figura Bakcha jako patrona vinné révy a hodování. Na Popelčíní středu si lidé ještě mohli k snídani dopřát mastné jídlo, ale oběd se již nesl v duchu přísného půstu.

„Nejveselejší dobou jest doba masopustu.“ Když po celý rok byli jste pevní v zásadě vystupovati v řádných krojích národních, proč neměli byste v masopustě přistojit se za maškary. Tím větně napodobíte zvyk českého lidu a v bláznivé dny masopustu bude vám to milou zábavou, jakož i těm, kteří vás navštíví.“⁶⁵

Pokud se na činnost baráčníků v Týně nad Vltavou podíváme v kontextu doby, ať již té minulé nebo současné, shledáme, že se toho mnoho nezměnilo. *„Úkolem českého baráčnictva jest takové svérázné slavnosti českého lidu předváděti na oči, by oživily zábavy naše opět tou starou českou bodrostí.“⁶⁶*

Dožínky

Dožínky neboli „svátky sklizně“ se slavily na konci žní a jejich význam se, stejně jako masopust, pravděpodobně pojí s předkřesťanskými kořeny. Ukončení žní a následnou oslavu sklizně považovali naši předci za vyvrcholení celoroční práce na polích a pomyslné „hození srpu do žita“, kdy si mohli přinejmenším na malou chvíli vydechnout od mnohdy úmorné dřiny.

„Dožínky slaví celá ves najednou. V čele průvodu jde hudba. Celý průvod prozpěvuje, ubírá se do hospody. Před touto neb v nádvoří sestoupnou se účastníci v kruh. Družička stojíc na voze pronáší přání hospodářům i hospodyním, kteří zde průvod již očekávají“⁶⁷ Dožínkové rituály se lišily podle krajových zvyklostí a také podle zámožnosti místních hospodářství a statků. První i poslední snop obilí oblékali ženci do starých šatů a ozdobili ho květinami či pentlemi. Poté byl vysazen na vůz a odvezen z pole s poslední sklizní. Dívky měly za úkol naplést dožínkové věnce

⁶⁵ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. ISBN neuvvedeno. s. 116.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 130.

⁶⁷ *Tamtéž*.

z klásků a lučního kvítí, načež byl věnec předán hospodáři jako poděkování i požehnání za úrodu. „*Na žebřinový vůz naloží se trochu mandelů, koně samý fábor se připrahnou, mohou býti i dva páry. Na mandele usedne pak vyvolená družička a několik děvčat s věncem. Věnec jest upleten z klasů a polního kvítí všeho druhu, ba vpletou se do něj i cukrovinky, ovoce a koláče a musí býti velkých rozměrů.*“⁶⁸

Pro naši současnou generaci může mít oslava, při které se „děkuje za úrodu“, v některých případech téměř prázdny význam. Svátky svázané s lidovým folklórem se pomalu, ale jistě vyprazdňují a ztrácejí a stávají se z nich pouhé komerční záležitosti bez úcty k našim historickým kořenům. To, co bylo vlastní i těm nejprimitivnějším kulturám, respekt k přírodě s jejím tajemným řádem, sounáležitost s lidským společenstvím a hlavně posvátnost lidského života, se z našeho bytí vytrácí čím dál více. A proto nám vlastenecky a folklórně zaměřený spolek baráčníků již bezmála 150 let ukazuje, že nepatří minulosti, ba právě naopak, svou vytrvalou prací rozdává radost a pomáhá znovu objevovat hrdost, důstojnost a lásku k vlasti, pro niž kdysi umírali naši předkové.

Pokud se ohlédneme za všestrannou činností baráčníků v Týně nad Vltavou, zjistíme, že sousedé i tetičky se během dlouhé doby působení spolku vždy snažili důstojně vytvářet a ovlivňovat společenský a sociální život ve městě, které vnímají jako svůj domov. Dne 18. června 2022 se právě toto město stalo svědkem oslavy 95. výročí založení Sdružené baráčnické obce. Původní úmysl „obce baráčníků Vitoraz v Týně nad Vltavou“ stojí trvale na pevných základech víry, která nám všem ukazuje, jak důležitá je identita a sebevědomí národa. „*Jsem přesvědčena, že každý člen naší obce zanechá v lidech a hlavně v dětech stopu staročeských tradic, nehledě na to, jaké máme století a v jak moderní době žijeme. A o to právě jde, vzdělávat a předávat hodnoty a kulturní dědictví českého lidu.*“⁶⁹

⁶⁸ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. Praha: Obec Čsl. baráčníků 1926. ISBN neuvedeno. s. 130.

⁶⁹ Z rozhovoru s Jaroslavou Svobodovou.

3 Meziválečná historie (1918–1939) baráčníků v Týně nad Vltavou

3.1 Meziválečný Týn nad Vltavou

Týn nad Vltavou se svou rozlohou řadí k menším městům, o to více však vyniká malebností a jeho nepřehlédnutelnou součástí je řeka Vltava. Vzniklo pravděpodobně v první polovině 11. století, přesto jsou v archívech zmínky o jeho osídlení obyvateli již od mladší doby kamenné. Ve 14. století se na obou březích Vltavy nacházelo téměř 160 domů a důležitým obchodním artiklem bylo pivo vyráběné v šesti zdejších pivovarech. Tragickou událostí se stal rozsáhlý požár v roce 1796, kdy ve městě lehl popel více než 148 domů a s nimi i zámek, radnice s celým archivem, škola, a částečně došlo také k poškození kostela jako hlavní dominanty ve městě. Na konci 19. a hlavně začátkem 20. století docházelo k městskému rozvoji, který ovšem přerušila první z velkých válek.⁷⁰ Po jejím skončení a s nově nabytou svobodou po vzniku Československa se v Týně nad Vltavou rozrůstá činnost spolků jako součást společenského života občanů ve městě a okolí. Týňští baráčníci se svým plánem navázat na nejlepší tradice českého národa patřili mezi ty nejdůležitější.

3.2 Činnost spolku od roku 1927

První roky po svém vzniku se nový a vitální spolek stal uznávaným sdružením, které se téměř okamžitě dostalo do povědomí občanů Týna nad Vltavou i bezprostředního okolí. Přesto však byly jeho začátky, tak jako u mnohých jiných, poměrně obtížné. Teprve na sklonku roku 1927 a v počátcích nového roku 1928 se povedlo určit všechny náležitosti tak, jak je baráčníkům předepisovaly závazné regule. Na ustavujícím „sedění“ 10. prosince 1927 byli ve svých funkcích potvrzení konšelé a všichni členové složili slavnostní slib za přítomnosti sousedů z Českého Krumlova. Mezi nimi byl i župní rychtář soused Tůma, který se zhostil významné pocty a vzal na sebe povinnost pomoci novému spolku v jeho začátcích.

„My, věhlasný rychtář, opatrní a moudří konšelé a počestní sousedé, máme se dnešního dne na tom s rozmyslem dobrým spravedlivě poraditi, má-li soused (jméno) za

⁷⁰ SUDOVÁ, M. Historie města - Týn nad Vltavou a Vltavotýnsko. *Tnv.cz* [online]. © 2001-2023 Týn nad Vltavou. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.tnv.cz/historie-mesta/ds-1049ad>

řádného souseda do naší obce staroslavné přijat býti a máme-li jemu práva domovského dnešním dnem udělití.“

„Budete jen v staroslavné obci naší se zdržovati, se sousedy svými v míru a pokoji svatém žítí, a pro rozkvět a blaho obce této věrně a počestně v bázni Boží působiti?“⁷¹

Zvolený činovník potvrdí slib ve chvíli, kdy přiloží ruku na rychtářské právo a pronese: *„Slibuji.“*

„Věhlasný rychtář právem svým to potvrdí, že za řádného souseda dnem dnešním přijat jste byl a ku všem povinnostem slibem čestným jste se zavázal.“⁷²

Během roku 1928 se první tynští baráčníci scházeli společně na rychtě, jakmile jim to dovolil jejich osobní i pracovní život. Musíme si uvědomit, že velká většina z nich měla své stálé zaměstnání a jejich prvořadým úkolem bylo zajištění obživy pro rodiny a mnohdy i další příbuzné. Obětavě, s láskou i pílí obhospodařované drobné řemeslné dílny či krámky, ale také hospodářská stavení měla pro členy spolku obrovskou hodnotu. Tato hodnota nepředstavovala jen finanční zajištění, daleko důležitější zde byla rodinná tradice, láska k půdě a touha uchovat řemeslo pro další generace. I na těchto ideálech stavěli své dílo první členové spolku baráčníků v Týně nad Vltavou.

Z období prvních nesmělých krůčků se postupně staly roky naplněné smysluplnou činností, vzájemnou spoluprací a podporou. Především během pohnuté etapy na konci třicátých let, kdy se naše vlast ocitla v pasti nacistického Německa a byla zaprodána svými spojenci, projevila se nesobeckost a solidarita baráčníků stejně jako jejich pevná důvěra ve věci příští. Opírali se tak o své spolkové poslání udržovat lidovou moudrost a zachovávat obyčej prostých lidí. V naději, že pokud bude stále naživu naše kultura a znít rodná řeč, nikdo a nic nedokáže zlomit slavný národ Čechů a Slováků.

„Léta Páně 1927 založili jsme naši obec. Sešli jsme se, abychom si připomněli vše to, co stalo se za těchto 5 let v naší obci. Pokračovali jsme kupředu ve všech směrech. Ve všem je viděti pokrok. Mnoho listů bylo nutno popsati, abychom mohli zobraziti celou práci.“⁷³

⁷¹ SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. Praha: Obec Čsl. baráčníků 1926. ISBN neuvedeno. s. 108.

⁷² *Tamtéž*, s. 109.

⁷³ ŠVEHLA, J. *Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt.*, nestránkováno.

Popis práce sdružené obce v Týně nad Vltavou v letech 1927 až 1932 se nijak zásadním způsobem neodlišuje od ostatních baráčnických spolků nebo žup v tehdejší Československu. „L. P. 1927 nemohli jsme ještě rozvinouti činnost, ale přece byl znatelný výsledek našeho snažení. Rok 1928 značil již rozkvět obce, což dosvědčuje přehled činnosti.“⁷⁴ Týňští baráčníci založili důležitý pohřební fond, sousedi i tetičky se již na veřejnosti objevovali v krojích a pořádaly se večírky, posvícení a staročeské dožínky. První „obžínky“, jak dokládá spolková kronika, byly významnou obecní záležitostí, kterou provázela dobrá vůle a chuť k dílu. Baráčníci touto slavností dokázali, jak moc jim záleží na zachování odkazu předků, na který můžeme být právem hrdí. „Dožínková“ proběhla podle všech obvyklých zvyklostí, dopoledne byla muzika na „Velkém rynku“ a odpoledne oslavný průvod s alegorickými a dožínkovými vozy. Celou slávu připravoval významný soused, v té době ve funkci I. švandymistra, Jeníček Švehla.⁷⁵ O J. Švehlovi se zmíním v samostatné podkapitole.

„Léta Páně 1930 jest ve znamení všeobecné hospodářské krize. V obci však vzdor tíživějším poměrům jdeme vpřed. Bylo opět pořádáno několik večírků, zábav, a zájezdů.“⁷⁶ Hospodářská krize těžce doléhala na obyvatele měst i venkova. Snad i proto se v této nesnadné době dobří lidé v Týně nad Vltavou semkli k nezištné podpoře nejpotřebnějších. Baráčníci i další společenství občanů poskytovali pomoc těm nejchudším. Patřily mezi ně hlavně sociálně slabé rodiny s více dětmi, jejichž otcové přišli o práci a často u nich doma nebylo čím zaplatit základní potraviny či ošacení.

„Vánoční nadílka: Dne 18. prosince L. P. 1932 byla pořádána vánoční nadílka v místnostech na Sokolovně a poděleno:“

- „34 hochů a dívek po 25 Kč
- 91 přestárlým osobám po 25 Kč
- Polévkovému fondu při místní škole 300,-
- Na školní pomůcky pro chudé děti, zdejší školy chlapecké a dívčí á Kč 100,-

⁷⁴ ŠVEHLA, J. Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt., nestránkováno.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

*Z toho je jasno, že i v době těžké, při dobré vůli lze chudým bližním trochu pomoci z bídy a vzpomenouti jich ve velké době vánoční. Dosud v našem národě bijí dobrá srdce cítící s chudinou.*⁷⁷

Celkem 25 000 Kč vybrali baráčníci z Týna nad Vltavou na charitativní účely za pět let, kdy sbírali zkušenosti, pomáhali jeden druhému, a to vše bez nároku na jakoukoli odměnu. Další důležitou událostí v chodu obce se stal odchod zakládajícího člena a rychtáře souseda Františka Soudka. Novým rychtářem byl zvolen Jan Horák, jehož posléze vystřídal ve funkci nejvyššího činovníka spolku soused Novotný. Počet členů baráčnického spolku činil na konci roku 1933 již 294 osob. „Z číslice té je vidno, že obec stojí pevně a neochvějně a že myšlénka baráčnická zapustila již v městě našem pevné kořeny, podporována jsouc všemi vrstvami zdejšího občanstva, neboť ve svém středu čítá, živnostníky, jak dělníky, úřednictvo veřejné, soukromé rolníky i domkáře, nehledě k žádné straně třídní neb politické.“⁷⁸

Rok 1935 se nesl ve znamení smutku nad odchodem 4 zakládajících sousedů a jedné tetičky. Radost z dobře vykonané práce však převážila nad zármutkem a týnští baráčníci se mohli opět pochlubit masopustním rejmem, letní slavností pod názvem „Ta naše písnička česká, ta je tak hezká“, svatomartinským posvícením a jako každý rok samozřejmě nechyběly tradiční Vánoce se štědrou nadílkou pro nejpotřebnější obyvatele Týna.⁷⁹

3.3 Švandymistr a kronikář Jeník Švehla

Celkem 60 let kulturní i společenské činnosti Vltavotýnska je spojeno se jménem, životem a dílem Jeníka Švehly. Černý plášť a širák, to bylo oblečení muže, jenž svým zjevem připomínal bohéma a umělce na první pohled. Pod touto nepřístupnou slupkou se ovšem skrývalo vřelé srdce naplněné vlasteneckým zápallem a nebývalou statečností. Právě onu zmiňovanou statečnost ukázal pan Jeník Švehla během okupace Československa hitlerovským Německem.

Osud dal malému Jendovi do kolébky dar v podobě výtvarného talentu a také lásku k divadlu. V rodině krejčího Václava Švehly, kde se v roce 1890 Jan narodil, se dostalo

⁷⁷ ŠVEHLA, J. *Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt.*, nestránkováno.

⁷⁸ *Tamtéž.*

⁷⁹ *Tamtéž.*

chlapci s tak velkým uměleckým talentem nebývalé podpory. Přesto však rodinné finance nestačily na vysněné studium výtvarné akademie ve Vídni. Navštěvoval alespoň kurzy malířství a získával divadelní zkušenosti jako člen českého spolku „Komenský“ a vídeňského „Sokola“. Po Vídni se mladý Švehla vydal zpět do Čech a v Praze se mu poštěstilo na vlastní oči spatřit ty pravé velikány Národního divadla. Mezi nimi vynikala jména jako Eduard Vojan nebo Marie Hübnerová a tím největším umělcem byl klasik českého národního divadla Mikoláš Aleš. Po pražském působení se vrací zpět do rodného Týna a snaží se zajistit obživu pro sebe i svou rodinu.⁸⁰ Začátek první světové války znamenal pro Jeníka Švehlu další výzvu. Jako velký český vlastenec se dostavil k odvodu v černých šatech a se smuteční vázankou a tato provokace měla samozřejmě dohru. Za odměnu ho čekalo 48 hodin v rakouském vězení. Jeník Švehla měl, jak se říká, štěstí v neštěstí: jako tajemníka Červeného kříže se ho odvod do armády netýkal. Vyhnul se tak hrůzám, které by ho pravděpodobně čekaly v zákopech první světové války. Už v té době se projevoval jako oddaný vlastenec a snažil se burcovat k vlastenectví a národní hrdosti i ostatní.⁸¹

Po skončení války se natrvalo usadil v Týně nad Vltavou a náplní jeho práce se stala kulturní osvěta, ať už se jednalo o divadlo, lidové slavnosti nebo výstavy. Mezi nejvíce oceňované akce patří:

„Výstavba rozsáhlého divadla v přírodě, moderního jeviště v sokolovně, plovárny a loutkového divadla.“

„Založení divadelních spolků ve více než 20 obcích a soustavná pomoc jejich činnosti.“

„Režie a výprava více než 260 her v divadelním spolku Vltavan.“

„Výpravy společenských zábav, výstav a slavností, jimž dominovala velkolepá slavnost „Vítězství“ v roce 1945.“⁸²

Jeník Švehla se zapsal do vzpomínek obyvatel Týna nad Vltavou nejen kvůli svému divadelnímu a výtvarnému umění. Mnoho pamětníků si ho též pamatuje jako šviháckého bonvivána kouřícího nepostradatelnou lulku, skvělého řečníka sedávajícího

⁸⁰ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 23.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 24.

⁸² *Tamtéž*.

v debatním kroužku a hlavně jako člověka se srdcem na pravém místě. „*Kaňár, tak se mu také přezdívalo, prý snad podle toho, že si neustále pískal nebo prozpěvoval svůj oblíbený prvorepublikový šlágr - Já mám devět kanárů.*“⁸³

Tvůrčí činnost Jeníka Švehly přerušila okupace Československa. Jako patriot se nemohl zachovat jinak, než vší silou začít bojovat s nenáviděnými okupanty. „*Na mnichovskou zradu reaguje souborem obrazů „Golgota národa“. Nenávist k fašismu přivádí Švehlu ještě dál. Jako jeden z mála vltavotýnských občanů se zapojuje hned na začátku okupace do písecké odbojové skupiny.*“⁸⁴ V březnu roku 1940 přichází nejtěžší období v životě Jeníka Švehly. Němci ho zatkli a byl odsouzen za svoji odbojovou činnost na osm let do káznice s přídomkem „návrát nežádoucí“. Nezlomná víra ve svobodnou budoucnost hrdého národa, tato idea ho ovšem provázela přes všechny vězeňské strasti. Švehla se dočkal svobody. Ačkoli se vrátil domů s podlomeným zdravím, téměř ihned se znovu zapojil do kulturního života v poválečném Týně. Bylo to právě jeho milované divadlo, které mu pomohlo znovu najít sílu a chuť do života.

Ze cvikovského vězení si pan Jeník Švehla přinesl nejen jizvy na těle a na duši, ale také výjimečný vězeňský prapor.

„*Německé vězení mělo nejen potrestat, ale hlavně ničit potrestaného tělesně i duševně. Tělo bylo ničeno hladem a nezvyklou prací. Duch měl zakrněti v samovazbách a bezútěšném zoufalství prázdných chvil, dlouhých nocí, kdy nikdo nesměl dělati nic, co by ho rozptylovalo. Ani tento zákaz nebyl dodržován a vězňové často s nasazením vlastního života vyráběli různé věci pouze pro svou potěchu a k ukrácení dlouhé chvíle.*“⁸⁵

Jeník Švehla vyrobil vězeňský prapor a každý jeho steh vypovídal příběh o odvaze a vůli přežít. K jeho výrobě použil nejrůznější materiál posbíraný samotnými vězni. Prapor ukryval na svém těle, opatroval ho a po osvobození si ho přivezl do vlasti jako vzpomínku na zmařené životy milionů lidí během válečného běsnění.

Baráčníci si dodnes připomínají památku svého zakládajícího člena, rychtáře, místorychtáře a švandymistra. Patřil nejen mezi zakládající členy spolku v roce 1927,

⁸³ Z rozhovoru s Jaroslavou Svobodovou.

⁸⁴ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 25.

⁸⁵ KARÁSEK, B. *Vězeňský prapor Jeníka Švehly*. In. *Osvobozený Týn nad Vltavou*. Týn nad Vltavou 1945, s. 2.

ale do paměti sousedů a tetiček se Jeník Švehla neodmyslitelně zapsal především díky krasopisně vedené pamětní knize baráčnické obce v Týně nad Vltavou. Kronika není jen uceleným písemným záznamem let minulých, najdeme v ní rovněž vlastnoručně malované obrázky s hlubokým vnitřním přáním autora. „*V těchto kresbách je skryto mnoho bolesti a utrpení. Všechno ostatní je možno z kreseb vyčísti. Je nutno jít do hloubky.*“⁸⁶

Jeho úmrtí v roce 1967 bylo pro baráčníky, a nejen pro ně, velkou ztrátou. Na poslední cestu vyprovodila pana Jeníka Švehlu slova vltavotýnského básníka Františka Tesaře: „*Je víc než tichý, kdo umírá v máji, kdo v rose nechal stopu člověka.*“⁸⁷

3.4 Ohrožení hodnot v letech 1938 až 1939

Německo v čele s Adolfem Hitlerem začalo ve třicátých letech dvacátého století, především ve druhé polovině, zastrašovat své sousedy. Československá republika patřila mezi ně. Útoky na náš suverénní stát vyvrcholily v září 1938, kdy se v Mnichově sešli představitelé čtyř evropských velmocí a svým podpisem stvrdili rozsudek nad malým, avšak důstojným národem ve střední Evropě. Prožili jsme „Golgotu národa“, jak nazval jedno z nejpotupnějších období hrdého československého lidu Jeník Švehla. Mnichovskou dohodou začala etapa oklešťování Československa nacistickým Německem. Náš stát tak přišel o rozsáhlá území v pohraničních oblastech.⁸⁸ Ztracené domovy, vzpomínky a lidé, to vše se odehrávalo na pozadí mocenské zvůle. Události, které znamenaly zánik svobody a demokracie, přinesly ohrožení všech hodnot, které si kladli za svůj cíl také baráčníci.

„*Známými událostmi v podzimu roku 1938 stalo se v našem státě mnoho změn. Mnichovský diktát, vídeňské rozhodnutí, zábor území, osiření prezidentského stolce – to jsou jen ty nejhlavnější události. Neúprosný diktát dělil údy našeho národního těla, položeného na pitevní stůl Evropy, prý k záchraně světového míru.*“⁸⁹

Po záboru pohraničí nastala pro zbytek republiky těžká doba, nejen kvůli politickým sporům, ale zásadním problémem se stal příliv uprchlíků z oblastí

⁸⁶ ŠVEHLA, J. *Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt.*

⁸⁷ FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*, s. 24.

⁸⁸ BARTUŠKA, J. *Vybledlé kontury. Z historie Hrádku a Křtěnova, zaniklých obcí na Vltavotýnsku*. České Budějovice: soukromým nákladem Jana Bartuška. ISBN 978-80-254-1989-2, s. 101.

⁸⁹ ŠVEHLA, J. *Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt.* nestránkováno.

obsazených Němci. Vlaky a silnice zaplavila vlna lidí bez domova a někteří z nich se už nikdy do své domoviny nevrátili. Vltavotýnští baráčníci se přesně podle svých zásad začali obracet zpátky k naší slavné minulosti, kdy se čeští patrioti dokázali semknout ku pomoci pro ty nejpotřebnější. Pomáhali a usilovně pracovali nejen pro uprchlíky z pohraničí, nýbrž se snažili i nadále pořádat obecní slavnosti a akce. „*Zúčastnili jsme se dne 10. 7. baráčnické slavnosti v Písku a 11. 9. počtem 40 sousedů a tetiček slavnostního otevření škol v Kaplici.*“⁹⁰ Na konci roku 1938 měla obec v Týně nad Vltavou 275 stálých členů, o tři roky později se počet snížil na pouhých 224. I tento stav dokládá, v jak těžké době se ocitly spolky po vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

Slova Jeníka Švehly pod kresbou v pamětní knize dokládají vše. „*Orvaná naše zem. Boží muka, u nich klečí zoufající žena – mladá naše republika pláče nad ženou – zemí objímající náš znak. Mapa republiky, co kaluž krve...bolestné, kruté. To cit mé duše. Dokonáno.*“⁹¹

Záznam v kronice v roce 1939 je nadmíru strohý. Baráčníci přišli o svého dlouholetého poslíčka a na jeho místo nastoupil nový člen. Jen jedna oslava je na stránce popsána podrobněji. Tučný čtvrtek dokázali baráčníci z Týna nad Vltavou ještě důstojně oslavit, další slavnost se však kvůli bezútěšným podmínkám již nekonala, protože přišli Němci.⁹² „*Na rozkaz prezidenta republiky Em. Háchy oznámeno, že o 6. hodině ranní dne 15. března 1939 obsazuje německé vojsko Čechy a Moravu, zachovejte klid a vyhněte se srážkám nebo incidentům.*“⁹³ V brzkém středečním ránu se dává do pohybu německý kolos a naplňuje se tak konečný účet dvaceti let svobody a demokracie první republiky. Praha i Týn nad Vltavou se probouzejí do rána plného sněhu a větru. „*Sama příroda jako by tušila, co hrůz valí se na náš národ, probudila klidně spící obyvatelstvo hrozným nečasem. Studený severák smíšený s mokrým sněhem, plískanice chtěly zamezit nebo aspoň znemožnit vpád německých vojsk do Čech. Hrozný nečas přerušil úplně po 2 dny jízdu autobusových linek na Týn. Místo bleskového tak*

⁹⁰ ŠVEHLA, J. *Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt.* nestránkováno.

⁹¹ *Tamtéž.*

⁹² *Tamtéž.*

⁹³ Týn nad Vltavou – pamětní kniha Týna nad Vltavou 1934. In Digitální archiv SOKA Třeboň. *České archivy.cz* [online]. Nedatováno [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/Kroniky-SOKA-Ceske-Budejovice-Kroniky-obecni-T-Tyn-nad-Vltavou>, snímek 49

dlouho připravovaného vpádu ozbrojených vojenských jednotek přijížděl sněhový pluh, který upravoval cestu pro chvátající německé vojsko.“⁹⁴

Bolestná slova zapsal dlouholetý baráčník pan Jeník Švehla: „*Do koncentračního tábora byli odvečeni: Sova Alois, Holina Alois, Stýbler Antonín.*“⁹⁵ Ve chvíli, kdy Švehla plnil svou povinnost kronikáře spolku baráčníků v Týně nad Vltavou, zdaleka ještě netušil, že za pouhých pár měsíců to bude on, pro koho si přijde gestapo. Stačil si ještě poznamenat do kroniky několik hořkých vět za rok 1940 a 20. února se odmlčel. „*Kronika dále mlčí.*“⁹⁶

Češi, obzvláště vesniční obyvatelé, byli od pradávných dob národem milujícím oslavy, radost a smích. Slavili veřejně i v soukromí svých domovů. Slavnosti byly téměř pokaždé spojené s národními tradicemi, ke kterým má společenství baráčníků nejbliže ze všech spolků. Každá oslavná událost se nesla v duchu hrdosti a národního sebevědomí. Oním osudovým březnovým dnem, kdy do Československa vtrhli Němci, začal platit neúprosný zákaz pro vše, co bylo lidem bez rozdílu milé a přirozené. Možnost spontánně se sdružovat, těšit se z obyčejných člověčích radostí i starostí a prožívat okamžiky štěstí a naděje. Pro baráčnickou obec Vitoraz v Týně nad Vltavou to znamenalo prakticky konec práce v její původní podobě na dlouhých šest let.

⁹⁴ Tamtéž, snímek 50.

⁹⁵ Týn nad Vltavou – pamětní kniha Týna nad Vltavou 1934. In Digitální archiv SOKA Třeboň. *České archivy.cz* [online]. Nedatováno [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/Kroniky-SOKA-Ceske-Budejovice-Kroniky-obecni-T-Tyn-nad-Vltavou>, snímek 50.

⁹⁶ ŠVEHLA, J. *Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt.*, nestránkováno.

Závěr

Tato práce měla zmapovat malý kousek našich dějin. Přesněji historii českého baráčnictva a konkrétněji obec Vitoraz v Týně nad Vltavou mezi dvěma světovými válkami. Abychom mohli plánovat budoucnost, musíme dobře porozumět naší minulosti. „Bejvávalo, bejvávalo, bejvávalo dobře,“ zpívá se v jedné lidové písničce a dále se v ní říká, že „za našich mladejch let bejval svět jako květ“. O tom, že bývalo dobře, se nás již téměř 150 let snaží přesvědčit spolek baráčníků. Lidé byli v době jeho založení v podstatě stejní jako dnes, přesto by se našlo pár rozdílů. Skromnost i důvěryhodnost, tyto vlastnosti patřily bezvýhradně k životu na vsi. Pokud si obyvatelé vesnice něco slíbili, stvrdili to podáním ruky a také svůj slib splnili. Pracovali a žili podle božích přikázání, soucítili s přírodou, neboť jim přinášela obživu a jistotu. Děti, pokud měly štěstí, chodily do školy, kde byl pan učitel tou největší autoritou. Nevlivnější představitelé obce byli starosta a farář; ten pro mnohé obyvatele vesnice představoval nejen spojení mezi nebem a zemí, ale plnil také úlohu důvěrníka. Lidé na venkově se vždy snažili pokračovat v původních tradicích, protože jim dodávaly pocit sounáležitosti. Český venkov si může připsat ještě jednu důležitou úlohu a zásluhu - díky němu neskončil náš mateřský jazyk v propadlišti dějin. Kam jinam, než na český venkov, by měl spolek baráčníků nasměrovat svůj úmysl nenechat zaniknout tradiční lidový folklór.

Během sbírání materiálů, pročitání kronik a psaní jsem se mnohokrát přesvědčila, že spolek, jako jsou baráčníci, měl a stále má smysluplné poslání. Žádný národ na světě by neměl zapomínat na své předky, kulturu a historické souvislosti. Na samotném začátku mé práce jsem byla rozhodnutá napsat jen holá fakta obsažená v knihách a kronikách. Po mém osobním setkání s panímaminkou S. jsem poznala, jak může být těžké obsáhnout tak složité dějinné období. Pro mě osobně byl každý rozhovor s paní S. obohacujícím, a mohu dokonce říci, že až nezapomenutelným zážitkem. Žádná kniha, ač by byla sebelépe napsána, nedokáže vyprávět příběh s takovým entuziasmem jako přímý pamětník historických reálií.

První část bakalářské práce jsem se snažila věnovat obecným poznatkům o baráčnické obci, vycházela jsem v ní hlavně z nejrůznějších ročenek a z knihy od Antonína Soukupa „O vzniku a působnosti Československého baráčnictva“ z roku 1926. V dalších kapitolách se již zaměřuji převážně na vltavotýnské baráčníky a také na

zakládajícího člena spolku Jeníka Švehlu. Základní materiály mi poskytla Sdružená obec baráčníků Týn nad Vltavou, ale nejvíce konkrétních údajů v sobě skýtala Pamětní kniha – kronika vedená od roku 1927.

Roky, kdy se muselo Československo, potažmo celá Evropa, vyrovnávat s agresí hitlerovského Německa, se dodnes citlivě dotýkají mnoha z nás. Baráčníci patřili ve třicátých letech dvacátého století k vlivným sdružením první republiky. Proto tak těžce nesli události, kdy jsme přestali existovat jako svobodný a suverénní stát. Všechno, oč usilovali, jejich regule, symboly, národní kroje, bylo v té době pošlapáno německými okupanty.

Na úplném začátku jsem měla před sebou cíl pokusit se napsat práci, která bude vypovídat o událostech zaznamenaných v archivních materiálech. Během psaní se mě však čím dál více dotýkal život „obyčejných“ lidí, bez kterých nemůže existovat žádné historické údobí. Paměť národa bývá v některých případech vrtkavá a připomínat si dobu před téměř sto lety se může zdát mnohým současníkům zbytečné. Vyprávění a příběhy pamětníků dobových událostí však dokážou neuvěřitelné věci. Neměly by nám nikdy zevšednět a ztratit se v nenávratnu.

V žádném případě nemohu zpochybňovat, že spolek baráčníků patří svým působením k nezastupitelné historii našeho národa. Od svého založení vykonali mnoho dobrého, přesto mám pocit, že se v kontextu zapomíná na nejdůležitější součást každého spojení stejně smýšlejících lidí. Za každým skutkem nebo myšlenkou stojí vždy „prostý“ člověk.

Baráčnictví nabízí i dnes možnost žít mravní a dobrý život. Mladá generace potřebuje ve svém okolí kladné vzory - a proč by to nemohli být právě sousedé a tetičky, kteří je budou vychovávat a vést.

Domnívám se, že při psaní bakalářské práce jsem se dotkla pravé podstaty spolku baráčníků. Podstaty, která vychází z původní myšlenky zakladatelů a přetrvává v nezměněné formě i v jedenadvacátém století.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BARTUŠKA, J. *Vybledlé kontury. Z historie Hrádku a Křtěnova, zaniklých obcí na Vltavotýnsku*. České Budějovice: soukromým nákladem Jana Bartuška. ISBN 978-80-254-1989-2.

Tištěné prameny

České lidové kroje: Sborník příspěvků k 110. výročí založení českého baráčnictva.

ČINKA, M. (ed), Praha 1984. ISBN neuvedeno.

FIALOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, J. *Sdružená obec Baráčníků Vitoraz Týn nad Vltavou minikronika*. Týn nad Vltavou: nakladatelství neuvedeno, 2010. ISBN neuvedeno.

HÁJKOVÁ, L. *Masopust*. In Český Baráčník, duben 2022.

KARÁSEK, B. *Věžeňský prapor Jeníka Švehly*. In. Osvobozený Týn nad Vltavou. Týn nad Vltavou 1945.

Když se řekne baráčník. In *Kalendář jihočeských baráčníků 2015*. Sdružení baráčníků Vitoraz, 2015. ISBN neuvedeno.

Metodický pokyn č. 2. Práva a povinnosti činovníků českého baráčnictva. Praha: Veleobec sdružených obcí baráčníků. 1987.

Metodické pokyny pro práci v obcích, župách, Veleobci. Praha: Veleobec sdružených obcí baráčníků. 2006.

Přijďte pobejt, těšíme se na vás – leták. Týn nad Vltavou, 2010. Ze soukromého archivu Jaroslavy Svobodové.

SOUKUP, A. *O vzniku a působnosti československého baráčnictva*. Praha: Obec Čsl. baráčníků 1926. ISBN neuvedeno.

SVOBODOVÁ, J. *90 let – cesta týnských baráčníků 1927–2017*. Týn nad Vltavou: Fiala. 2017. ISBN neuvedeno.

ŠŮS, V. *70 let baráčníků v Radomyšli*. České Budějovice: Protisk s. r. o. Rok neuveden. ISBN 978-80-254-4684-3.

ŠVEHLA, J. *Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně n. Vlt.*

120 let českého baráčnictva – leták. Nakladatelství a rok vydání neuvedeno. Ze soukromého archivu Jaroslavy Svobodové.

Internetové zdroje

BARTOŠOVÁ, E. Studie baráčnické tradice. *Masrozkvět* [online]. © 2014 Mas Vodňanská ryba [cit.2022-12-12]. Dostupné z:
https://www.masrozkvet.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Studie+bar%C3%A1%C4%8Dnick%C3%A9+tradice+final.pdfz:<https://www.csfd.cz/film/1079136-spolu/prehled/>

LANGHAMMEROVÁ, J. Národopisné muzeum v Praze jako odkaz Národopisné výstavy československé. In Odkaz Národopisné výstavy československé 1895 v oblasti etnografie, muzejnictví a památkové péče, *Prameny a studie 56.* [online]. © 2015 Národní zemědělské muzeum ISSN 0862-84832014 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z:
https://www.nzm.cz/file/9711e1786c431a1348084e54ccdb048d/1297/PAS_56o.pdf

Menšinové školy. *Masarykova univerzita v Brně* [online]. ©2022 digitální archiv [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/141714.pdf

SOBKOVÁ, M. Domovské právo. *Smocr.cz* [online]. ©1995-2023 Svaz měst a obcí České republiky. [cit.2023-01-12]. Dostupné z:<https://www.smocr.cz/cs/cinnost/bezpecnost/a/domovske-pravo>

SUDOVÁ, M. Historie města - Týn nad Vltavou a Vltavotýnsko. *Tnv.cz* [online]. © 2001-2023 Týn nad Vltavou. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z:
<https://www.tnv.cz/historie-mesta/ds-1049ad>

Týn nad Vltavou – pamětní kniha Týna nad Vltavou 1934. In Digitální archiv SOKA Třeboň. *České archivy.cz* [online]. Nedatováno [cit. 2022-11-12]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/Kroniky-SOKA-Ceske-Budejovice-Kroniky-obecni-T-Tyn-nad-Vltavou, snímek 49>

Věžovatá Pláně, základní devítiletá škola Věžovatá Pláně, školní kronika. In Digitální archiv SOKA Třeboň. *České archivy.cz* [online]. nedatováno [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/801/1. snímek 3>

130. výročí českého baráčnictva. *Luzna.cz* [online]. ©2023 Lužná u Rakovníka [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.luzna.cz/historie/historie-baracniku/>

Rozhovory (orální historie)

Rozhovory s Jaroslavou Fialovou, bývalou rychtářkou Baráčnické obce Vitoraz v Týně nad Vltavou, ze dnů 10. 1., 15. 1. 20. 1. 2023, digitální záznam na paměťové médium.

Rozhovory s Jaroslavou Svobodovou, syndičkou Baráčnické obce Vitoraz v Týně nad Vltavou, ze dnů 10. 1., 15. 1. 20. 1. 2023, digitální záznam na paměťové médium.

Seznam příloh

Příloha I: České lidové kroje	46
Příloha II: Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné obce Baráčníků „Vitoraz“ v Týně nad Vltavou.....	48

Přílohy

Příloha I: České lidové kroje

Obr. 1: České lidové kroje – mužský spolkový kroj „svěráz“.

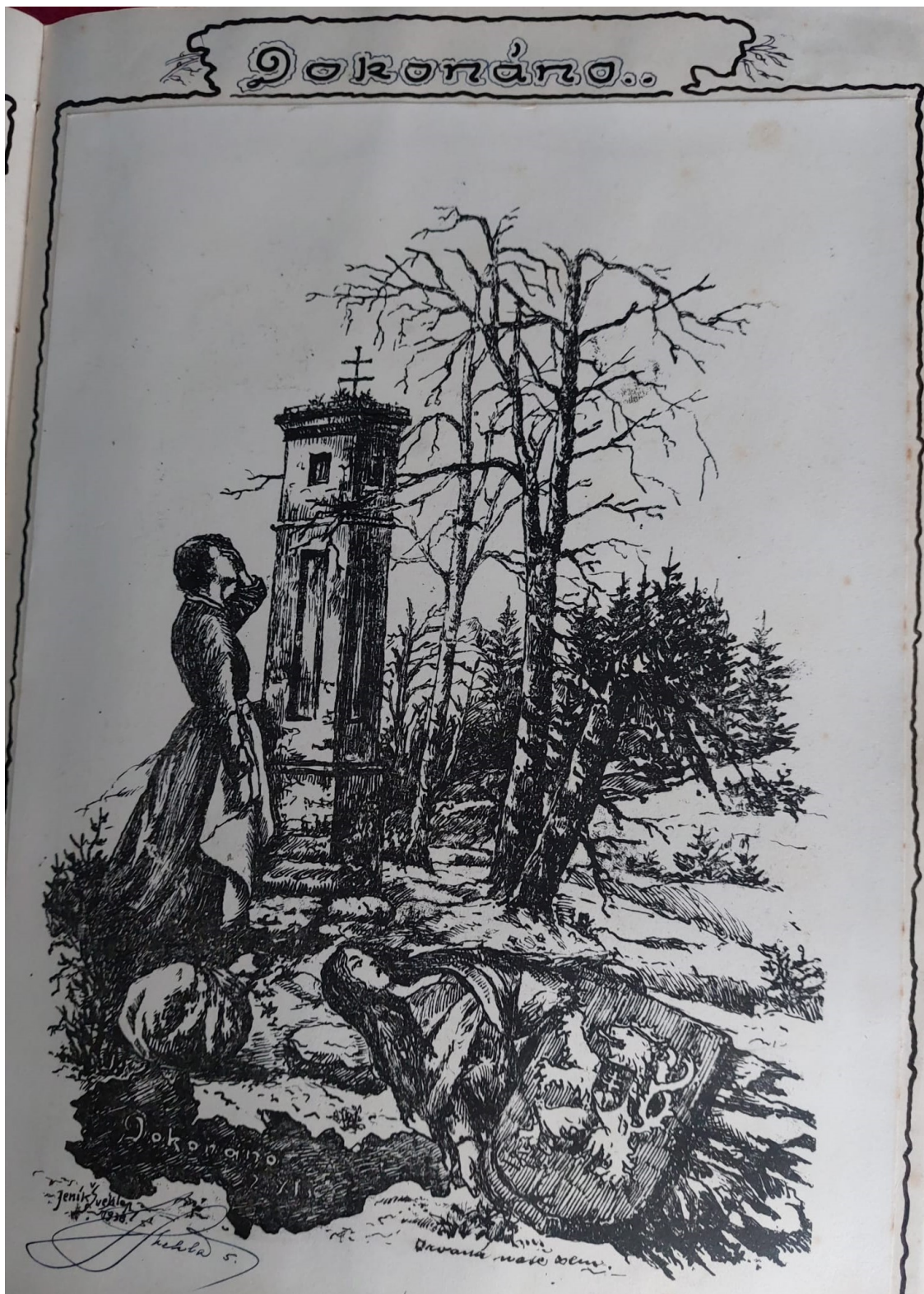

Obr. 2: České lidové kroje – ženský spolkový kroj tzv. „Mařenka“.

**Příloha II: Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné obce baráčníků „Vitoraz“
v Týně nad Vltavou**

Obr. 3: Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce baráčníků „Vitoraz“ v Týně nad Vltavou – perokresba, autor Jeník Švehla, 30.10.1938.

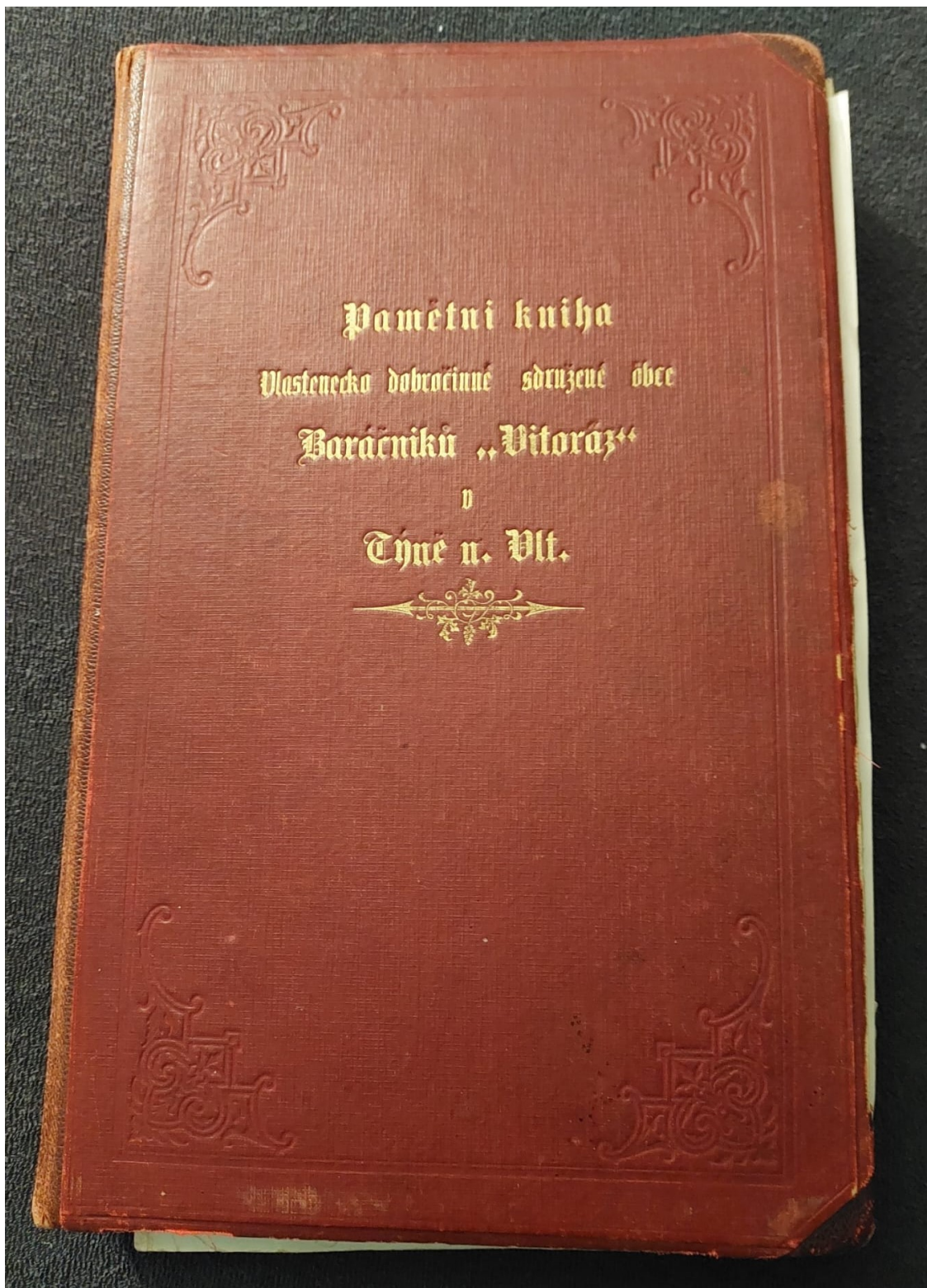
Obr. 4: Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce baráčníků „Vitoraz“ v Týně nad Vltavou – perokresba, autor Jeník Švehla, 30.10.1938.

Obr. 5: Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružené obce baráčníků „Vitoraz“ v Týně nad Vltavou – perokresba, autor Jeník Švehla, 1938, „Golgota ČSR“.

Obr. 6: Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružení obce baráčníků „Vitoraz“ v Týně nad Vltavou – perokresba, autor Jeník Švehla, 1939 – 1945 Praporek vězňů.

Obr. 7: Pamětní kniha Vlastenecko dobročinné sdružení obce baráčníků „Vitoraz“ v Tyně nad Vltavou – titulní strana.

Abstrakt

Maršíková, Š. *Meziválečná historie spolku baráčníků v Týně nad Vltavou*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova: baráčníci, spolek, město Týn nad Vltavou, tradice, Vitoraz, historie, válečná léta, Jan Švehla, kronika, pamětní kniha, kraj

Tato bakalářská práce se zabývá sdružením baráčnické obce v Týně nad Vltavou. Cílem je stručně popsat historii spolku, jeho vznik, první roky působení a zaměřit se na jeho spolkovou činnost v meziválečném období v letech 1918 až 1938. Činnost spolku v Týně nad Vltavou je velmi výrazně spojená s aktivitou baráčnických komunit v tehdejší Československu. V první části se zabývám podobnými spolky v ČSR po roce 1918 a zaměřuji se zejména na jejich národnostní a vlastenecké poslání. Druhou část práce směřuji na spolek v Týně nad Vltavou a také na zasloužilého člena a kronikáře vltavotýnských baráčníků pana Jeníka Švehlu. V závěru práce shrnuji vývoj baráčníků, nejen v Týně nad Vltavou, a na základě těchto zjištění je nastíněno další směřování tohoto spolku.

Abstract

The interwar history of the association baráčníci in Týn nad Vltavou

Key words: baráčníci, association, the city of Týn nad Vltavou, tradition, Vitoraz, history, war years, Jan Švehla, chronicle, memorial book, costume

This bachelor's thesis deals with the interest social association of the Baráčnická community in Týn nad Vltavou. The aim is to briefly describe the history of the association, its formation, the first years of operation and to focus on its association activities in the period between 1918 and 1938. The activity of the association in Týn nad Vltavou is very strongly connected with the activities of other baráčnická communities in Czechoslovakia at that time. In the first part I deal with similar associations in the ČSR after 1918 and focus mainly on their national and patriotic mission. I direct the second part of the work to the association in Týn nad Vltavou and also to the meritorious member and chronicler of the Týn's community, Mr. Jeník Švehla. At the end of the work I summarize the development of the Baráčnická communities not only in Týn nad Vltavou. Based on the findings I outline further direction of this association.